Turkish Studies

Volume 14 Issue 3, 2019, p. 977-1022

DOI: 10.29228/TurkishStudies.22397

ISSN: 1308-2140

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 03.12.2018

✓ Accepted/Kabul: 10.06.2019

✍ Report Dates/Rapor Tarihleri: Referee 1 (15.01.2019)-Referee 2 (28.12.2018)- Referee 3 (13.12.2018)

This article was checked by iThenticate.

SAMANCIOĞLU CAMİİ (İZMİR/MENDERES) HAZİRESİNDEKİ OSMANLI VE ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ MEZAR TAŞLARI

Türkan ACAR*

ÖZ

Menderes ilçesi, İzmir'in 20 km güneyindedir. İlçenin tarihi Roma dönemine kadar inmektedir. İlçe, Anadolu Beylikleri'nden Aydınogulları ve Osmanlı döneminde çeşitli imar faaliyetlerine sahne olmuştur. Samancıoğlu Camii, ilçe merkezinde, Cüneyt Bey Sokağındadır. Kare planlı, kübik gövdeli caminin kuzeyinde üç birimli bir son cemaat yeri bulunmaktadır. *Hacı Veli* tarafından 1565-66 yılında inşa ettirilen caminin haziresi, camiye doğu, batı ve güney yönlerden "U" şeklinde çevrelemektedir. Hazirede yetmiş adet baş şahidesi, yirmi iki adet ayak şahidesi bulunmaktadır. Baş şahidelerinden otuzsekizi erkek mezarlarına, yirmisi kadın mezarlarına aittir. İki taş kırık olduğundan mezar taşının kime ait olduğu belirlenememiştir. Hazirede yer alan altmış beş mezar Osmanlı dönemine, beş mezar Erken Cumhuriyet dönemine aittir. Samancıoğlu Camii haziresinde yer alan en erken tarihli mezar, 1740-41 tarihli *Süleyman Ağa*'nın kızına aittir. En geç tarihli mezar ise 1931 tarihli ve *Osman Balcı*'ya aittir. Hazire yeni gömüye kapalıdır. Çalışmamızda, mezar taşlarının transkripsiyonları yapılmış, mezar sahibinin kimlik, memleket, meslek bilgilerine ulaşılmıştır. Mezar taşlarında kalıplaşmış başlık, dualar, istekler içeren metinlerin bu mezar taşlarında da tercih edildikleri görülmüştür. Baş ve ayak şahidelerindeki bezeme repertuarları tanıtılarak Anadolu örnekleri içindeki yerleri tartışılmıştır. Yazılı belge özelliklerini koruyan mezar taşları, tek nüsha olmalarıyla da arşiv belgeleri içinde önemli bir yere sahiptir. Bu bakımdan bu eserlerin Sanat Tarihi metodolojisine uygun şekilde tespit, kataloglama ve çözümlemelerinin yapılarak bilimsel bir yayın haline getirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: İzmir, Samancıoğlu Camii, mezar, mezar taşı, süsleme.

* Doç. Dr., Uşak Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, E-posta: turkan.acar@gmail.com

THE GRAVESTONES OF THE OTTOMAN AND EARLY REPUBLICAN PERIOD IN THE MOSQUE OF SAMANCIOĞLU (İZMİR/MENDERES) GRAVEYARD

ABSTRACT

Menderes district is 20 km south of Izmir. The history of the district goes down to the Roman period. The district has been the scene of various construction activities in the Aydınoğulları and Ottoman periods of the Anatolian Principalities. Samancioğlu Mosque is located in the district center of Cüneyt Bey Street. The square planned, cubic-bodied mosque has a three-unit end of north. The mosque was built by Hacı Veli in 1565-66 and the mosque is surrounded by “U” graveyard from the east, west and south directions. There are seventy headers stone and twenty two footers stone. Thirty eight of the them are belong to male graves and twenty of them belong to female graves. Since two stones were broken, it could not be determined who belonged to the gravestone. The sixty five tombs in the building belong to the Ottoman period and five to the early Republican period. The earliest dated tomb in Samancioğlu Mosque, belongs to the daughter of Süleyman Ağa, dated 1740-41. The latest dated tomb is dated to 1931 and belongs to Osman Balcı. The graveyard is closed to the new burial. In this study, the transcriptions of the gravestones were made, and the identity, country and profession information of the grave owner were reached. It is seen that the texts containing the stereotyped head, prayers and wishes in the gravestones are also preferred in these gravestones. The repertoires of the decoration of the head and feet are discussed and their place in the Anatolian samples are discussed. The garvestones, which have preserved their document characteristics, have an important place in archival documents due to being single copies. In this respect, it is of great importance to identify, catalog and analyze these works in accordance with the Art History methodology.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction: Menderes district is 20 km south of Izmir. The history of the district goes down to the Roman period. The district has been the scene of various construction activities in the Aydınoğulları and Ottoman periods of the Anatolian Principalities. Samancioğlu Mosque is located in the district center of Cüneyt Bey Street. The square planned, cubic-bodied mosque has a three-unit end of north. The mosque was built by Hacı Veli in 1565-66 and the mosque is surrounded by “U” graveyard from the east, west and south directions. There are seventy headers stone and twenty two footers stone. Thirty eight of the them are belong to male graves and twenty of them belong to female graves. Since two stones were broken, it could not be determined who belonged to the gravestone. The sixty five tombs in the building belong to the Ottoman period and five to the early Republican period. The earliest dated tomb in Samancioğlu Mosque, belongs to the daughter of Süleyman Ağa, dated 1740-41. The latest dated tomb is dated to 1931 and belongs to Osman Balcı.

Method: In this study, the dimensions of tombstones were taken, their texts were read and the information obtained, such as identity, occupation and place were reached. In addition to these data, it has been observed that the sentences of the stereotyped tombstone, which include texts such as beginning, prayer and desire, are also used in the tomb stones of Anatolia. Decorations used in tombstones were preferred especially in Western Anatolia.

Results: From the seventy headstones and twenty two tombstones that are situated in the graveyard of Samancıoğlu Mosque; thirty three headstones and twenty two tombstones have cap stones and twenty seven headstones have headgears. Three headstones and tombstones are pillar shaped and they have no cap stones or headgears. Out of the cap stones on the headstones; thirteen of them are hull arched, seven of them are triangular, six of them are vegetal, three of them are trefoil (with shoulder/pediment), two of them are curved and one is palmette shaped. The cap stones are underscored with various ornaments unlike specimens with headgears. Only vegetal patterns have been used at seventeen headstones, the star and crescent pattern has been used at two headstones, radial pattern has been used at one headstone where mosque pattern has been used at two headstones and vegetal patterns have been used at twenty three headstones. There are mosque images on the headgears of three headstones and mosque-city image on the headgear of one headstone. There is a flower in a vase pattern on the headgear of one headstone and a bunch of grapes pattern on the headgear of one headstone. Eleven of the headgears have fez, fifteen of them have quilted turban wrapped with customary scarf, and one of them have oval quilted turban shape. On the thirty one headstones and seven tombstones that are situated in the graveyard of Samancıoğlu Mosque there are ornaments. The ornaments were examined under four groups: vegetal, mosque/landscape, geometric and with objects. The embossing technique was used throughout the ornaments. It is seen that scraping technique has been applied in the new dated stones.

The font type used in the graveyard of Samancıoğlu Mosque is Sülüs (a round type of calligraphy). Ta'lik (another round type of calligraphy developed from Rika and Tevki fonts) has been used on very few specimens. On early Republican period headstones, modern Turkish and Roman letters were applied. When the contents of the epigraphs are evaluated; different data are obtained with names of the grave owners and their relatives, their titles, family names, occupations, dates, expressions and place names.

Names on fifty two out of seventy headstones that are situated in the graveyard of Samancıoğlu Mosque could be read and it has been seen that thirty two of them are men and twenty of them are women. It is seen that out of the thirteen women names and seventeen men names; names like Ahmed, Mustafâ, Mehmed, Fatma, Emine and Hanife have been preferred more frequently than other names. Names do not change according to chronology, they are considered to have been used as they are willingly preferred names of that period.

Titles like Haji, Mister, Agha, Sayyid, imam, preacher were also given on headstones. However, the identity information of the people who are lying in the grave are not clear due to the fact that their occupations and positions are not known.

On twenty of the seventy headstones in the graveyard, family names are also given alongside their names. At the end of the names there are “oğul” or “zâde” suffixes which both mean son. The most crowded family, with eight graves in the graveyard, is Balci family.

Occupations of only five grave owners have been stated on the headstones. These people are “Miralay, deveci, imâm, hatîb and monla”.

Dates on fifty eight stones that are situated in the graveyard of Samancıoğlu Mosque could be read and on eight of them are the dates written with Christian era. Of the stones written with Christian era the earliest date is 1916 and the latest date is 1931. There is no new burial after 1931 in the graveyard. Five graves dated according to Christian era belong to Balci family. According to the epigraphs of graves in the graveyard, 1253 (Hegira) is the year where most deaths occurred with five graves. This date is followed by three graves with 1293 (Hegira), two graves with 1261, 1271, 1336 (Hegira) and 1927 (Christian). In other years, there is only one grave. Number of deaths being more in 1253 (Hegira) than other years might be an indication of an epidemic that occurred this year.

Caption and epigraph sections on gravestones may include texts like warning, situation and cause notification to people, the desire of prayer from God and the people, requesting intercession from the Prophet and verses or parts of verses from the Quran alongside the identity information and date of death of the grave owner. The expressions on the headstones that are included in our study are initial statements, warning, situation and cause notification to people, the desires from God and the people, and intercession requests.

On very few of the gravestones in our study are written names of the places. Cumaovası, the old name of the Menderes district, is mentioned on five of the headstones. İzmir, Nevşehir, Alanya, Dogan, Dokana and Rhodes are the other place names on the stones in the graveyard.

Conclusion: The transcriptions of the gravestones were made, and the identity, country and profession information of the grave owner were reached. It is seen that the texts containing the stereotyped head, prayers and wishes in the gravestones are also preferred in these gravestones. The repertoires of the decoration of the head and feet are discussed and their place in the Anatolian samples are discussed. The gravestones, which have preserved their document characteristics, have an important place in archival documents due to being single copies. In this respect, it is of great importance to identify, catalog and analyze these works in accordance with the Art History methodology.

Keywords: İzmir, Samancıoğlu Mosque, grave, gravestone, decoration.

Giriş: Sonsuzluğa ulaşma isteği ve ölüm sonrası yaşama inanç, tarihi süreç içerisinde insanoğlunu çeşitli yaratılara yöneltmiştir. Farklı coğrafyalarda, farklı kültürlerde insanlar ölümlerini birer mezar abidesi olan katakomplara, kurganlara, tümüslere, türbelere gömmüşler, ölümleri adına steller, balballar, bengü ve mezar taşları dikmişlerdir¹.

¹Sözen-Tanyeli: 2011: “Kurgan” maddesi, s. 183, “Tümülüs” maddesi, s. 309; “Türbe” maddesi, s. 310; “Stel” maddesi, s. 283; Er, 2012: “Katakomb” maddesi, s. 206, “Tümülüs” maddesi, s. 417, “Stel” maddesi, s. 366; Hasol 2008: “Kurgan”

Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Anadolu'da, mezar kültürü adına türbeler/kümbetler ve hazireler inşa edilmiştir. Yazılı belge olma özelliklerini koruyan mezar taşları, bezeme özellikleri ile de dönem süsleme repertuarı hakkında bilgi sunmaktadır.

Çalışmamıza konu olan Samancıoğlu Camii'nin haziresindeki mezar taşları, İzmir'in Menderes ilçesindedir. İzmir'in yaklaşık 20 km güneyinde yer alan Menderes'in tarihi, Roma dönemine kadar inmektedir. İlçe, Aydınogulları Beyliği ve Osmanlı dönemlerinde çeşitli imar faaliyetlerine sahne olmuştur. Günümüze ulaşabilen eserler Aydınogulları döneminden cami, Osmanlı döneminden ise cami, türbe ve sarnıçlardır. Bu eserler, 14. yüzyılın sonundan 20. yüzyıl başlarına kadar uzanan uzun bir zaman dilimi içine tarihlenmektedir².

Samancıoğlu Camii, ilçe merkezinde, Cüneyt Bey Sokağında, Cüneyt Bey Camii'nin yaklaşık 100 m güneybatısındadır. Kare planlı, tek kubbeli harimin kuzeyinde üç birimli bir son cemaat yeri bulunmaktadır. Minare harimin kuzeybatısındadır (Acar 2011: 38-43, Şek.1- Res. 20-35). Cami, harime girişi sağlayan kapısı üzerindeki iki satırlık kitabesine göre, *Hacı Veli* tarafından H. 973/M. 1565-66 yılında inşa ettirilmiştir (Acar 2011: 43, Res.35).

Araştırmamıza konu olan Samancıoğlu Camii'nin haziresi, camiyi doğu, batı ve güney yönlerden "U" şeklinde çevrelemektedir. Hazirede yetmiş adet baş şâhidesi, yirmi iki adet ayak şâhidesi bulunmaktadır. Baş şâhidelerinden otuz sekizi erkek, yirmisi kadına ait mezar taşıdır. İki taş kırık olduğundan mezar taşının kime ait olduğu belirlenememiştir. Taşların bazılarının kırık olması, çoğunun da alt kısımlarının toprak altında olması, çoğunlukla son satırlar olmak üzere kimi satırları okumamızı imkansız hale getirmiştir. Metinlerin okunmasını engelleyen bir başka durum ise yazı karakterlerinin zamanla oluşan liken, yosun gibi oluşumlar, atmosferik etkilerle tahribata uğramalarıdır.

Batı Anadolu Bölgesi'nde yer alan pek çok mezarlıktaki gibi, Samancıoğlu Camii haziresinde de kadın mezar taşlarının erkek mezar taşlarına göre daha yoğun süslemeye sahip olduğu görülmektedir. Haziredeki mezar taşları bezeme repertuarı ile dönem ve bölge özelliklerini yansıtan ilginç örneklerle sahiptir. Şâhidelerdeki bezemeler, cami ve kent tasvirleri ile birlikte çoğunlukla bitkisel karakterlidir.

Hazirede yer alan altmış beş mezar Osmanlı dönemine, beş mezar Erken Cumhuriyet dönemine aittir. Samancıoğlu Camii haziresinde yer alan en erken tarihli mezar, H. 1153/M. 1740-41 tarihli *Süleyman Ağa*'nın kızına aittir (Katalog 45). En geç tarihli mezar ise 1931³ tarihi ile *Osman Balcı*'ya aittir (Katalog 7). Hazire yeni gömüye kapalıdır. Çalışmamızda, mezar taşlarının transkripsiyonları yapılmış, bezeme repertuarları tanıtılarak Anadolu örnekleri içinde yerleri tartışılmıştır. Makale metnin bütünlüğünü ve akıcılığını bozmamak için katalog kısmı ekler bölümüne alınmış, mezar taşlarından elde edilen veriler, ilgili bölümlerde kullanılmış, tablolara işlenmiştir.

A-Mezar Tipleri

Samancıoğlu Camii mezar tipolojisinde, mezar literatüründe verilen form adları temel alınarak sınıflandırma yapılmıştır⁴. Bunlar, Toprak (Yığma) Mezarlar, Yüksek Çerçevesi Mezarlar, Çerçevesi Mezarlar, Lahit Mezarlar ve Kapak Taşlı Mezarlar olmak üzere beş gruba ayrılmıştır.

maddesi, s. 288, "Tümülüs" maddesi, s. 474, "Katakomp" maddesi, s. 244, "Türbe" maddesi, s. 475, "Stel" maddesi, s. 429; Kurgan için bkz. Çoruhlu 2002: 56-57; Balbal ve Bengü Taş için bkz. Çoruhlu 2002: 93-94, 96-97, 99.

²Menderes'in tarihi, coğrafyası ve kültür varlıkları için bkz. *İzmir Turizm Envanteri* 2000: 53-57; *İzmir İl Yıllığı*'94 1994: 366-370; *Çelebi Seyahatnamesi* 1935: 132; 1971: 102; İlter 1980.1-9; Bulut 1996: 1-9; Yüksel 1983: 88; *Türk Ansiklopedisi* 1963: 260; Kütükoğlu 2000; Pınar 2001: 347-354; Acar 2011: 1-11.

³Şâhidelerin bazılarında sadece Latin rakamları ile tarih verilmiştir. Metin içerisinde, Hicri tarihi olanlar hem Hicri hem de Miladi tarihleri ile birlikte verilmiş, Miladi tarihi olanlar da sadece Miladi tarihleriyle verilmiştir.

⁴Mezar ve mezar taşları tipolojisi için bkz. Tibet-Işın-Yelkenci 1996: 242-248; Çal-Çal 2008: 3-6; Çal-İlter 2011: 14-15; Bayrakal 2016a: 234; Çal 2017: 66-77.

A1-Toprak (Yığma) Mezarlar: Bu tip mezarlarda, yığma toprak mezarın üzerinde, şâhideler dışında herhangi bir unsur bulunmamaktadır. Samancıoğlu Camii haziresindeki yetmiş mezardan elli ikisi mezarın üzerinde hafif meyilli bir toprak yığından meydana gelmektedir. Atıl durumda olan taşların da (Katalog 67-68) muhtemelen bu tipte olduğu düşünülmektedir. Hazire 2004, 2013 ve Eylül 2018’de incelenmiştir. Son inceleme caminin restorasyon çalışmasından sonradır. Restorasyon kapsamında bazı mezar taşlarının temizlendiği bazılarının da üzerine önceki tespitlerimizden daha fazla toprak yığıldığı görülmüştür. Bu bağlamda A. Tibet ve H. Çal’ın da belirttiği üzere, çerçevesi mezarların dönem müdahaleleri ile birlikte bugünkü görünümünü aldıkları da bir ihtimal dahilinde düşünülmelidir⁵. Caminin haziresinde yer alan toprak (yığma) mezarlar, 18. yüzyılın ilk yarısı ile 20. yüzyılın ilk çeyreği arasına tarihlenmektedir.

Bu tipteki mezarların en erkeni H. 1162/M. 1748-49 tarihli *Hüseyin Ağa*’ya aittir (Katalog 50), en geç tarihli mezar ise H. 1336/M. 1917-18 tarihli *Ahmed kızı Fatma* adlı bir kadın mezarıdır (Katalog 11).

A2-Yüksek Çerçevesi Mezarlar: Samancıoğlu Camii haziresinde yer alan sekiz mezar yüksek çerçevesidir (Katalog 1-7, 52). Katalog 1-7’deki mezarların hepsi *Balcı* ailesine aittir. Kesme taş duvarla oluşturulan dikdörtgen mezarın üzerine beton dökülmüştür. Yedi mezardan en erkeni *Mustafâ Balcı*’ya (H.1285/M.1868-69), en geçi de *Osman Balcı*’ya⁶ (1931) aittir. Katalog 52’de yer alan *Ahmed Hatib*’e ait H. 1168/M. 1754-55 tarihli mezarda da durum aynıdır.

Yüksek çerçevesi mezarlar, kaynaklarda belirtildiği üzere, yek-pâre taştan yapılmaktadır. Baş ve ayak şâhideleri yüksek birer kaideye oturmakta ya da yek-pâre taşın içi oyularak enlemesine atılmış bir bölüntü baş ve ayak şâhidelerini birbirinden ayırmaktadır⁷. Araştırmamıza konu olan mezarlarda ise baş ve ayak şâhideleri kaidesiz beton zemine sabitlenmiştir.

A3-Çerçevesi Mezarlar: Bu mezar tipinde 3 mezar bulunmaktadır (Katalog 8, 10, 66). Katalog 10 ve 66’daki mezarlarda kesme taşlarla, Katalog 8’deki mezarda ise moloz taşlarla dikdörtgen bir çerçeve oluşturulmuştur⁸. 8 ve 10 numaralı mezar çerçevelerinde dikdörtgenin kısa kenarlarına baş ve ayak şâhideleri yerleştirilmişken, 66 numaralı mezarda sadece baş şâhidesi yer almaktadır. Çerçevesi mezarların en erken tarihli, 66 numaralı mezar (H. 1337-1339/M.1918-19/1920-21), en geç tarihli ise *Horiye Hanım*’a ait 8 numaralı mezardır (1927).

A4-Lahit Mezarlar: Haziredeki mezarlardan 4’ü lahit mezarlar tipindedir (Katalog 9, 17, 18, 22). 9 ve 22 nolu mezarda bezemeli mermer blok taşlarla oluşturulmuş sanduka/lahit yek-pâre mermer bir blok taş ile kapatılmıştır. Kapak taşının üst kısmına, dikdörtgenin kısa kenarlarına enine⁹ bir kesit açılmış ve bu yuvalara baş ve ayak şâhideleri yerleştirilmiştir. Kapağın ortasında da oval bir boşluk bulunmaktadır. Antik dönem lahitleri tazında kademeli bir kaide üzerinde yükselen 17 nolu mezarda, yek-pâre kapak üzerinde yer alan şâhide bir mezar steli gibi dilimli kemeri ve bezemeleri ile

⁵Tibet-Işın-Yelkenci 1996: 247; Çal-Çal 2008: 3.

Toprak (Yığma) Mezar örnekleri için bkz. Tibet-Işın-Yelkenci 1996: 247; Çal-Çal 2008: 3-6; Bayrakal 2016a: 234-235; Doğan 2009: 804-805; Çal-İltar 2011: 14; Muşmal-Çetinaslan 2013a: 326, 2013b: 428; Çerkez 2013: 179; Çetinaslan 2013: 184; Çal 2015: 121.

⁶Mezar geç tarihli olmakla birlikte baş şâhidesinde dönem özelliklerini yansıtan bezemeleri ve aileye ait tüm taşların aynı beton çerçeve ile sınırlandırılması hasebiyle değerlendirmeye alınmıştır.

⁷İki farklı uygulama örnekleri için bkz. Çal-Çal 2008: 4-5, 67 numaralı mezar; Bayrakal 2016a: 235.

Yüksek çerçevesi mezar örnekleri için bkz. Çal-Çal 2008: 4; (Çal-İltar 2011: 14; Çal 2005: 611-626; Çetinaslan 2013: 191, F. 191.

⁸Kaynaklarda bu tip mezarlarda dikdörtgen çerçevenin kesme taş bloklarla çevrelendiği belirtilmektedir. Bkz. Tibet-Işın-Yelkenci 1996: 246.

Çerçevesi mezar örnekleri için bkz. Tibet-Işın-Yelkenci 1996: 246; Çal-Çal 2008: 4; Doğan 2009: 806-807; Çal-İltar 2011: 14-15; Muşmal-Çetinaslan 2013a: 326, 2013b: 428; Çetinaslan 2013: 184, 192 F.4, 193 F.5; Öztürker 2013: 163; Bayrakal 2016a: 236; 2016b: F. 21.

⁹22 nolu mezarda şâhideler silindirik olduğu için kesit daire şeklindedir.

haziredeki ünik örneklerden biridir. Üzeri yek-pâre mermer bir kapak ile kapatılmış 18 nolu mezarda ise iki şâhidinin arasında, kapağın ortasında yürek şeklinde bir açıklık bırakılmıştır. Hazirede lahit mezarlar şeklindeki mezarların en erken tarihli *Hacı Mustafâ*'ya ait H. 1315-16 Safer 1317/M. 1897-98/26 Haziran 1899 tarihli 18 nolu mezar, en geç tarihli ise *Safvet Bey*'e ait 8 Haziran 1927 tarihli 17 nolu mezardır¹⁰.

A5-Kapak Taşlı Mezarlar: Bu tipteki tek mezar yek-pâre mermer bir kapak ve silindirik formunda baş ve ayak şâhideleri ile 15 nolu mezardır. *Mustafâ* adlı bir çocuğa ait olan mezar, H. 1327/M. 1909-1910 tarihlidir.

Samancıoğlu Camii'nin Haziresindeki Mezar Tipleri		Adet
1	Toprak (Yığma) Mezarlar	52
2	Çerçeveli Mezarlar	3
3	Yüksek Çerçeveli Mezarlar	8
4	Lahit Mezarlar	4
5	Kapak Taşlı Mezarlar	1
5	Belirlenemeyen (Kırık parçalar halinde atıl)	2
Toplam		70

B-Mezar Taşı Kesitleri ve Ölçüleri

Haziredeki mezar taşlarında genellikle düşey dikdörtgen gövde biçimi tercih edilmiştir. Kesit olarak da şâhideler gövdeye uygun olarak yatay dikdörtgen kesitlidir. Bu formla birlikte hazirede, sütun şeklinde silindirik gövde formuna sahip, üçer adet baş ve ayak şâhidesi de vardır¹¹. Sütun şeklindeki bu şâhidelerde tepelik ya da başlık yoktur.

Mezar taşlarının özgün zemin kodunun değişmesi, taşların toprağa gömülü olan kısımlarının ölçüye dahil edilememesi, mevcut- alınabilen- ölçüleri ile hazirede yer alan taşların ölçülerinin yıllara göre dağılımı, standart bir ölçünün kullanılıp kullanılmadığı yönünde bir genelleme yapmamıza imkan vermemiştir (Ekler-Tablo 1).

C- Tepelik ve Serpûş (Başlık) Tipleri

Mezar taşları ile ilgili yayınlarda şâhidelerin üst kısmını çeşitli şekillerle taçlandıran kısım, tepelik ya da başlık şeklinde adlandırılmaktadır. Serpûş (başlık) tipleri de daha önce yayınlanmış birçok kaynakta, farklı tanımlamalar ve adlandırmalarla birlikte tartışılmıştır. Bu isimlendirmeler konusunda fikir birliğine varılmamasının nedeni, dönem kıyafetleri hakkında yeterli çalışmaların olmaması, mezar şâhidesinde uygulanan serpuş tipinin bazen ait olduğu dönemi değil, taş ustasının

¹⁰Lahit-sanduka tipi mezarlar, farklı araştırmacılar tarafından "sanduka, lahit mezar, şâhideli prizmatik sanduka, lahit biçimli mezar, sanduka lahit, tekne lahit, masa lahit" gibi çeşitli adlandırmalarla tanımlanmaktadır. Bu adlandırmalar ve örnekleri için bkz. Önder 1970: 6; Tibet-Işın-Yelkenci 1996: 244; Barışta 2000: 257; Doğanay 2000: 343-44, 348; Ağır-Okçuoğlu 2004: 263; Kutlu 2005: 47, 66, 110-111, 115-117; Tunçel 2005b: 105-115; Hanoğlu 2006: 181-183; Gün 2006: 181-183; 2008: 147; Nefes 2007: 236; Çal-Çal 2008: 5; Ülker-Günay-Telci-Gökçe 2008: 142; Baş 2009: 433, 443, 448, 454-455; Doğan 2009: 806-807; Güler 2010: 134-135; Çal-İltar 2011: 14-15; Boşdurmaz 2011: 168; Çal 2012: 965-966; Daş 2012: 26-27; Daş-Çakmak 2013: 84, 89, 169; Çerkez 2013: 179; Öztürker 2013: 175; Çetin 2015: 89-90; Bayrakal 2016a: 236, 237; Yarış 2018: 213, 219, F.27, 30, 34-36, 41-45, 67-69.

¹¹Silindirik mezar taşı örnekleri için bkz. Hanoğlu 2006: 185, Res. 152, 197, 238; Berk 2007: 19, 42-43, 52-53, 61, 92, 112-113, 142, 502; Ülker-Günay-Telci-Gökçe 2008: 175, 195, 198-201, 234, 240, 249, 306, 317, 320, 329, 333-334; Doğan 2009: 770-771, 773, 783, 811-813; Aktaş-Yasa-Kaya-Yiğit-Yazar 2011: 77; Çal-İltar 2011: 22; Daş-Çakmak 2013: 144-145, 241, 244-245; Yarış 2018: 38, 40.

yeteneği/birikimi ile de ilişkilendirilmesi gibi durumlara bağlı olarak değiştiği konusunda düşünceler bulunmaktadır¹².

Samancıoğlu Camii'nin haziresinde yer alan yetmiş baş şâhidesi ile yirmi iki ayak şâhidesinden; otuz üç baş, yirmi iki ayak şâhidesinde tepelik, yirmi yedi baş şâhidesinde serpûş (başlık) bulunmaktadır. Üç baş ve ayak şâhidesi sütun şeklinde olup, herhangi bir tepelik ya da serpûş yoktur¹³ (Katalog 15, 18, 22). Katalog 53, 54, 56, 57'de baş şâhidelerinde bugün başlık yoktur, ancak boyun kısımlarından bunların başlıklı oldukları açıktır.

Fes, kavuk gibi unsurları olmayan tepelikler çeşitli şekillerle şâhideleri taçlandırmaktadır. Samancıoğlu Camii'nin haziresinde yer alan baş şâhidelerindeki tepeliklerden on üçü gemi teknesi kemerli¹⁴, yedisi üçgen¹⁵, altısı bitkisel¹⁶, üçü üç dilimli (omuzlu/alınlıklı)¹⁷, ikisi bombeli¹⁸, biri de palmet¹⁹ şeklindedir. Ayak şâhidelerinden on yedisi gemi teknesi, dördü üçgen ve biri de palmet şeklindedir. Hem baş hem de ayak şâhidelerinde gemi teknesi kemer formu tepeliklerin diğer örneklerle göre daha fazla tercih edildiği görülmektedir.

TEPELİK TİPOLOJİSİ	
Baş Şâhidesi	Ayak Şâhidesi
Üçgen (7)	Üçgen (4)
Gemi teknesi kemerli (13)	Gemi teknesi kemerli (17)
Bitkisel (6)	Palmet (1)
Üç Dilimli (omuzlu/alınlıklı) (3)	
Palmet (1)	
Bombeli (2)	

¹²Serpûş (başlık) tipolojileri için bkz. Çal 2000: 206-225; 2005: 611-626; 2007: 295-383; 2009: 256-269; 2012: 965-972; Kumbaracılar (tarih belirtilmemiş); Laqueur 2014; İşli 2009: 13-200; Bayrakal 2016a: 239-250; Çal 2018: 103-151.

¹³Sütun şeklinde baş ve ayak şâhidesi örnekleri için bkz. Kutlu 2005: 78, 106, 124, 175; Hanoğlu 2006: 185; Ülker-Günay-Telci-Gökçe 2008: 175, 195, 198-201, 234, 240, 249, 306, 317, 320, 329, 333-334; Doğan 2009: 770-771, 773, 783, 811-813; Daş-Çakmak 2013: 144-145, 241, 244-245; Öztürker 2013: 166, 170, 184; Yariş 2018: 38, 40.

¹⁴Gemi tekneli kemerli tepelikli benzer örnekler için bkz. Kutlu 2005: 98, 126; Doğan 2009: 22, 26, 30; Daş-Çakmak 2013: 14, 16-17, 28-29, 31, 46; Öztürker 2013: 167, 180; Muşmal-Çetinaslan 2014: 265-266.

¹⁵Üçgen tepelikli benzer örnekler için bkz. Tunçel 1989: 13-217; Bacque-Grammont-Laqueur-Vatin 1990: 194; Ülker 1991: 469, res. 2; Kutlu 2005: 49, 79, 81, 88, 91, 107, 144, 153; Çal 2007: 299-300, 357 (1, 2, 6, 8, 14), 358 (16, 19), 360 (35-36, 39-41), 362 (64), 363 (87, 90), 364 (99) 365 (107, 113), 366 (121); Ustura-Balata (tarih belirtilmemiş): 37, 39, 47, 71, 73, 75, 77, 79, 81, 83, 85, 89, 91, 95, 97, 99, 169, 179; Çal-Çal 2008: 10; Gün 2008: 165, 167, 168, res. 5, 12a, 13; Ülker-Günay-Telci-Gökçe 2008: 126, 128, 205; Doğan 2009: 812; Aktaş Yasa-Kaya Yiğit- Yazar 2011: 75, Çiz. 9-11; Res. 18; Boşdurmaz 2011: 169; Çal-İltar 2011: 18-19; Gün-Nefes 2011: 163-166, Res. 5-6, 9, 13, 17-18; Biçici 2012: F. 33; Muşmal-Çetinaslan 2013a: 349, res. 6; Daş-Çakmak 2013: 7, 77, 79, 93, 98, 101, 165, 192, 207, 213, 214, 221, 238; Muşmal-Çetinaslan 2014: 268; Bayrakal 2016a: 250; 2016b: F. 1, 3, 5, 10, 22, 26, 36; Yariş 2018: F.2-5, 9-10, 17-19, 21-23.

¹⁶Bitkisel tepelikli benzer örnekler için bkz. Biçici 2006b: 175-176, 181, 184-185; Emir-Kiper 2006: 130, 132, 133, res. 24, 36, 50; Çal 2007: 300, 364 (103), 365 (111); Şeyban 2007: 76; Ustura-Balata (Tarih belirtilmemiş): 31, 33, 35, 45, 49, 175; Çal-Çal 2008: 11; Baş 2009: 326, 328, 331, 335, 338, 354, 359, 375, 379; Biçici 2009: 143, foto. 9; Aktaş Yasa-Kaya Yiğit-Yazar 2011: 75-76, Çiz. 12-15; Aylar 2012: 53, 176, 178; Biçici 2013: 1418-23, foto. 22, 26, 35-43, 48-51; Daş-Çakmak 2013: 14, 22, 24, 68, 76, 78, 82, 95, 100, 113, 122, 147, 164, 220, 222; Çetinaslan 2013: 194, foto. 9; Bayrakal 2016a: 251-52; Şeyban 2016: Res. 4-6; Yariş 2018: 219, 223, F. 57-58.

¹⁷Üç dilimli (omuzlu/alınlıklı) tepelikli benzer örnekler için bkz. Kutlu 2005: 136, 154 (32); Berk 2007: 458-459, 468; Biçici 2009: 142, 145, F. 1-2, 21; Aylar 2012: 37, 39; Biçici 2013: F. 7-10, 12; Daş-Çakmak 2013: 61, 64; Bayrakal 2016a: 241; Yariş, 2017: Res. 69.

¹⁸Bombeli tepelikli benzer örnekler için bkz. Berk 2007: 77, 366; Daş-Çakmak 2013: 181, 191, 234, 236; Bayrakal 2016a: 241.

¹⁹Palmet tepelikli benzer örnekler için bkz. Ülker 1986: 27, Res. 4-5; Kutlu 2005: 74; Berk 2007: 54, 57, 63, 78, 96, 100, 352; Ülker 2007: 216, Res. 7; Ülker-Günay-Telci-Gökçe 2008: 144, 171-172, 203, 233; Daş-Çakmak 2013: 150-151; Bayrakal 2016a: 241.

Üçgen Prizma Gövdeli (1)	Tepelikli	Dikdörtgen	
33		22	
Genel Toplam: 55

2B

13B

26B

Gemi Teknesi Kemerli Tepelik Tiplerinden Örnekler

32B

35B

38B

Üçgen Tepelik Tiplerinden Örnekler

5B

29B

62B

Bitkisel Tepelik Tiplerinden Örnekler

Üç dilimli (omuzlu/alınlıklı) Tepelik Tipleri

Bombeli Tepelik Tipleri

Palmet Tepelik Örneği

Tepelikler, serpuşlu (başlıklı) örneklerden farklı olarak çeşitli bezemelerle vurgulanmıştır. On yedi baş şâhidesinde sadece bitkisel²⁰, iki baş şâhidesinde ay-yıldız motifi²¹ ile birlikte, bir baş şâhidesinde ışınsal/radyal motifi²² ve iki baş şâhidesinde cami motifi ile birlikte yirmi üç baş şâhidesinde bitkisel motifler kullanılmıştır. Üç baş şâhidesinin tepeliğinde cami, bir baş şâhidesinde ise cami-kent tasviri²³ yer almaktadır. Birer baş şâhidesi tepeliğinde ise vazodan çıkan çiçek²⁴ ile üzüm salkımı²⁵ motifleri bulunmaktadır.

Bitkisel motifli en erken tarihli baş şâhidesi, isim kısmı toprak altında olduğu için belirtilemeyen Katalog 38'de yer alan H. 1253/M. 1837-38 tarihli taş, en geç tarihlisi ise 1924 tarihli *Ayşe Balcı*'ya (Katalog 2) ait olan taştır. Ay-yıldız motifli baş şâhideleri *Balcı* ailesinin iki üyesine aittir (Katalog 6: *Mustafâ Balcı*, H. 1285/M. 1868-69; Katalog 12: *Ahmet Balcı*, tarih kısmı toprak altında). Işınsal/radyal motif iki örnekte, *Hanife* ve *Fatma* isimli kadın mezarlarında kullanılmıştır, ancak her iki taşında tarih kısımları toprak altındadır (Katalog 43-48). Cami tasvirli üç taşın da hem

²⁰Bitkisel motifli benzer örnekler için bkz. Kutlu 2005: 68, 92-93, 98, 108, 128-129; Hanoğlu 2006: 202-204; Çal 2007: 357 (9), 361 (61), 363 (84), 364 (97), 370 (172 ayak); Doğan 2009: 34, 106, 108, 110, 126, 130, 134, 148, 174, 490; Çal-İltar 2011: 20, 45-51; Biçici 2013: F. 22-24, 26, 30-31, 38-45; Öztürker 2013: 167, 177, 180; Şeyban ve diğerleri 2014: 356; Bayrakal 2016a: 241, 252-257; 2016b: F. 3, 10, 23, 42a, 42c; Şeyban 2016: Çiz. 1-4, Res. 4-6.

²¹Ay-yıldız motifli benzer örnekler için bkz. Daş-Çakmak 2013: 85, 92, 165, 181, 191, 207, 213, 217, 234, 236; Çetin 2015: 95, F. 9, 22, 24.

²²Işınsal/radyal motifli tepeliklerin farklı adlandırmaları ve benzer örnekler için bkz. Kutlu 2005: 74, 150; Hanoğlu 2006: 207, Res. 38, 133, 156-157, 164; Çal 2007: 300; Çal-Çal 2008: 11; Çal 2012: 969; Çal-İltar 2011: 20, 40; Biçici 2000: 497; Tunçel 2010: 247; Gün 2006: 122; 2008: 150; Baş 2009: 562; Şeyban ve diğerleri 2014: 352-353; Bayrakal 2016a: 250-251.

²³Cami-kent-manzara tasvirli benzer örnekler için bkz. Tunçel 1989: 13-217; Çağlıtütüncügil 2013: 93-98; Daş-Çakmak 2013: 7, 11, 77, 98, 101; Bayrakal 2016a: 241, 257-261.

²⁴Vazodan çıkan çiçek motifli benzer örnekler için bkz. Kutlu 2005: 44, 54, 56, 61, 68, 70, 74, 97-98, 108, 112, 118, 136, 148-149; Çal 2007: 357 (4), 363 (88); Baş 2009: 562-563; Doğan 2009: 26, 152, 485, 545, 851; Çal-İltar 2011: 43; Biçici 2013: F. 35, 1401-1402; Daş-Çakmak 2013: 82, 92, 147, 150, 199; Şeyban ve diğerleri 2014: 357; Muşmal-Kunt-Çetinaslan 2014: 192; Bayrakal 2016a: 262-63; Yariş 2018: 236.

²⁵Üzüm ya da meyve motifli benzer örnekler için bkz. Kutlu 2005: 49-50, 70, 95, 97, 111; Hanoğlu 2006: 205; Doğan 2009: 845-846; Biçici 2013: 1398-99.

tarih hem de isim kısımları kırık ya da toprak altında olduğu için belirlenememiştir (Katalog 42, 67, 69). Cami-kent tasvirli taş ise H. 1254/M. 1838-39 tarihlidir ve *Ümmî* adlı kadına aittir (Katalog 35). Vazodan çıkan çiçek tasvirli baş şâhidesi, Katalog 29'da yer alan²⁶ H. Receb 1292/M. Ağustos-Eylül 1875 tarihli taştır. Üzüm salkımı motifi ise sadece *Safvet Bey*'e (8 Haziran 1927) ait mezarın baş şâhidesinde kullanılmıştır (Katalog 17).

Serpuşlardan (başlıklar) on biri fes²⁷, on beşi örfi destarlı kavuk, biri de üç sarımlı oval kavuk şeklindedir²⁸. Hamîdî fesli örneklerin en erkeni H. 1201/M.1786-87 tarihli *Muhammed* adlı zata ait Katalog 20'deki baş şâhidesi, en geçi Katalog 10'da yer alan 1925 tarihli *Faik Bey*'in baş şâhidesidir. Örfi destarlı kavuğa sahip en erken tarihli şahide katalog 50'de yer alan *Hüseyin Ağa*'nın (H.1162/1748-49) taşıdır. En geç tarihli örfi destarlı taş ise Katalog 28'de yer alan *Koca Ahmed*'e ait H. 1289/M.1872-73 tarihli şahidedir. Oval kavuk şeklindeki örnek ise üç sarımlıdır ve H. 1253/M. 1837-38 tarihli *Mehmed* adlı zata aittir (Katalog 34). Çapraz sarımlı/kafes sarımlı serpuş ise Katalog 52'de yer alan *Ahmet Hatib* adlı zata ait H. 1168/M. 1754-55 tarihli taştır.

Fes Tipleri

Kavuk Tipleri

D-Bezeme

Anadolu'daki Türk-İslam dönemi mezar taşlarında baş/ayak şâhidelerinin ön yüzleri, sanduka/lahit tipi mezarlarda ön ve yan cepheler, çeşitli bezemelerle süslenmiştir. Mezarı yaptıran kişinin imkanları/beğenileri/istekleri, bezemelerin yöreden yöreye farklı kompozisyon özellikleri

²⁶Taşın isim kısmı toprak altında olduğu için okunamamıştır.

²⁷Benzer fes örnekli başlıklar ve tanımları için bkz. Grammont-Vatin 1992; SMz19, SSB A 10, SSB B23; Çal 2000: 212; Uğurluer 2003; Kutlu 2005: 48-49, 78, 82, 96, 152; Çal 2007: 307, Berk 2007: 59, no 78; Çal 2008: 23; Çal-Çal 2008: 23; Gün 2008: 137, 145-146; Ülker-Günay-Telci-Gökçe 2008: 180, 186, 193, 196, 204, 206, 214, 236-238; Baş 2009: 439, 443, 448, 454, 455, 458-459, 473; Doğan 2009: 820-831; Çal-İltar 2011: 32; Biçici 2012: 1080, 1099 foto 56; Aylar 2012: 49, 55, 57, 94, 136; Biçici 2013: F. 46; Çetinaslan 2013: 185, 192 F. 4, 193, F. 7; Daş-Çakmak 2013: 45, 51, 67, 69, 73; Öztürker 2013: 168, 173, 183; Muşmal-Çetinaslan 2014: 288; Muşmal-Kunt-Çetinaslan 2014: 185; Çal 2015: 137; Bayrakal 2016a: 242-43; 2016b: F. 32, 34.

²⁸Benzer kavuk tipleri tanımları ve örnekleri için bkz. Ülker 1987: 39, res.17 ve 20; Grammont-Vatin 1992; SMz 33, 52, SPM 59; Tüfekçioğlu 2005: 43, 77; Kutlu 2005: 58, 103-104, 130, 147, 152; Çal 2007: 304, 371, 5. Tip; Ülker-Günay-Telci-Gökçe 2008: 185, 212, 215; Biçici 2012: 1092, foto. 3-5; 1093, foto. 10-13, 1094, foto 15, 17, 19, 20, 1096, foto. 27, 1098, foto 39-45, 47, 1099, foto 48-51; Aylar 2012: 82, 84, 98, 102, 116, 122, 124, 130, 174; Biçici 2013: 13, 18; Çetinaslan 2013: 194 F. 8; Daş-Çakmak 2013: 25, 63; Öztürker 2013: 169; Muşmal-Çetinaslan 2014: 290-291; Laqueur 2014: 147-148, 221, E-1; Bayrakal 2016a: 244-250; 2016b: F. 27-28, 31, 33, 39.

göstermesi ile birlikte, genellikle dönemin bezeme repertuarının mezar taşlarında da uygulandığı görülmektedir. Mezar taşlarında görülen bezemeler taşlara yazı ile birlikte görsel ve estetik değer katmakta, taşları birer plastik sanat eseri haline getirmektedir²⁹.

Samancıoğlu Camii'nin haziresinde yer alan otuz bir baş, yedi ayak şâhidesinde bezeme vardır. Bezemeler bitkisel, cami/manzara, geometrik ve nesneli olmak üzere dört başlıkta incelenmiştir. Bezemelerin genelinde kabartma tekniği kullanılmıştır. Yeni tarihli taşlarda ise kazıma tekniğinin uygulandığı görülmüştür.

D1.Bitkisel Bezemeler

Yirmi üç örnekte uygulama bulan bitkisel bezemeler, bezeme türleri içerisinde en çok tercih edilen türdür. Motifler doğadaki taklitlerini yansıttıkları gibi soyut olanları da bulunmaktadır. Anadolu'daki mezar taşlarında sevilerek ve sıklıkla kullanılan motiflerin başında servi ağacı motifi gelmektedir. Genellikle ayak şâhidelerinde gördüğümüz serviler çeşitli yayınlarda ele alınmıştır³⁰. Servi motifi Samancıoğlu Camii'nin haziresinde, katalog 3, 8 ve 29'da yer alan ayak şâhidelerindedir. Katalog 3'teki taşta servi tek başına, 8 ve 29 nolu taşlarda ise bitkisel bir kompozisyon içerisinde verilmiştir.

Servi Motifi Örnekleri

Serviler dışında yaprak ve çiçekler yirmi üç baş, altı ayak şâhidesinde uygulanmıştır. Bitkisel motifler taşların tepelik kısmını tamamen doldurmaktadır³¹. Başlık olmasa da bu uygulama taşta bir başlık havası vermektedir. Vazodan³² ya da kitabe kısmını ayıran kemerden çıkan şekilde verilen

²⁹Haseki, 1984; Bayrakal 2016a: 252-53.

³⁰Servi motifinin anlamı ve örnekleri için bkz. Çulpan 1961: 141-142; Oğuz 1983: 29-33; Karamağaralı 1992: 17; Ersoy 2002: 94; Kutlu 2005: 53, 65, 89, 103-104, 123, 133, 140; Özcan 2005: 28-29, 53, 65; Hanoğlu 2006: 204-205; Çaycı-Durmuş 2007: 220; Şeyban 2007: 12; Baş 2009: 558; Biçici 2009: 132; Doğan 2009: 44, 56, 296, 480, 482, 485, 844; Çal-İltar 2011: 50; Biçici 2012: 1081-1082; 2013: 1398, F. 19, 31; Daş-Çakmak 2013: 9, 53, 74, 79, 83, 105, 108, 143, 156, 196; Öztürker 2013: 164, 169; Çetin 2015: 93, F. 20; Bayrakal 2016a: 253-254; Yariş 2018: 233-234.

³¹Bitkisel bezemeli İstanbul ve Anadolu'daki mezar taşı örnekleri için bkz. Özcan 2005: 28-32; Kutlu 2005: 52, 57, 61, 81, 94-95, 107; Hanoğlu 2006: 202-204; Ülker-Günay-Telci-Gökçe 2008: 176, 191, 202, 207, 213; Baş 2009: 554-555; Çal-İltar 2011: 45-51; Aylar 2012: 110; Biçici 2013: F. 22-24, 26, 30-31, 38-45; Daş-Çakmak 2013: 14, 16-18, 22, 24, 29, 31, 46-50.

³²Katalog 2 ayak şâhidesi, Katalog 5-29 baş şâhidesi.

bezemeler palmetler³³, rumiler³⁴, akant yaprakları³⁵, güllerdir³⁶. Katalog 17’de yer alan 8 Haziran 1927 tarihli *Safvet Bey*’e ait mezarın baş şâhidesinde bir üzüm salkımı motifi yer almaktadır³⁷.

Katalog 17

D2.Cami/Mimari/Manzara Tasvirli Bezemeler

Hazirede yer alan dört baş şâhidesinde cami tasviri yer almaktadır. Sadece cami içeren taş, “cami tasvirli”, cami ile birlikte başka yapılar da içeren taşlar “mimari tasvirli”, cami ile birlikte bitkisel bezemelerde içeren taşlar “manzara tasvirli” olarak ele alınmıştır³⁸.

Katalog 35’te yer alan H. 1254/M. 1838-39 tarihli *Ümmî* isimli bir kadına ait baş şâhidesinde cami başka yapılarla birlikte verilmiştir. Katalog 42’deki baş şâhidesinde (isim ve tarih toprak altında) sadece cami tasvir edilmiştir. Katalog 67 (isim ve tarih kısmı kırık) ve 69’da (isim ve tarih kısmı toprak altında) ise cami ve bitkisel motifler birlikte kullanılmıştır. Cami tasviri içeren bu dört baş şâhidesinden, gemi teknesi kemer formu tepelikli 69 nolu şâhide dışında, diğer üç şâhide üçgen tepeliklidir. Bu bezeme türü genellikle kadın mezarlarında tercih edilmektedir³⁹. Ancak çalışmamızdaki dört taşın üçünün isim ve tarih kısımlarının yukarıda da belirtildiği üzere kırık ya da toprak altında olması, net bir saptama yapabilmemizi engellemektedir. Taşların bugünkü bu

³³Katalog 3-4, 26, 29, 66 baş şâhidesi, 9 ayak ve baş şâhidesi. Benzer örnekler için bkz. Baş 2009: 559; Çetin 2015: 94; Yariş 2018: 235.

³⁴Katalog 2-4 baş şâhidesi. Benzer örnekler için bkz. Baş 2009: 558-559; Biçici 2009: 132; Çetin 2015: 94; Yariş 2018: 236.

³⁵Katalog 32, 38, 60, 62, 65 baş şâhidesi. Benzer örnekler için bkz. Baş 2009: 555-56; Biçici 2009: 131; Gün-Can-Nefes-Çakır 2016: 56; Yariş 2018: 234.

³⁶Katalog 13, 45, 47, 51 baş şâhidesi, 14 ayak şâhidesi. Benzer örnekler için bkz. Baş 2009: 557; Biçici 2009: 131; 2013: F. 32, 34; Çetin 2015: 94; Bayrakal 2016b: F. 39; Gün-Can-Nefes-Çakır 2016: 56-58; Yariş 2018: 233.

³⁷Benzer örnekler için bkz. Baş 2009: 556-557; Biçici 2013: 1398-1399; Şeyban 2016: 522.

³⁸Tanımlamada Bayrakal’ın yorum ve tartışmalarından yararlanılmıştır. Bayrakal 2016a: 257-260.

³⁹Bkz. Tunçel 1989: 1-4, 223, 249; Önkol 1993: 129-138; Daş 1997: 64-65; 2014: 206. Cami tasvirli taşların XX. yüzyıldaki örneklerinde erkek taşlarında daha çok uygulandığı görülmektedir. Bkz. Biçici 2005: 7.

Cami tasvirli mezar taşı çalışmaları, Batı Anadolu bölgesindeki mezar taşları, bu tip mezar taşlarının tarihlendirilmesi ve örnekleri için bkz. Önge 1968: 11; Ülker 1985: 9-11, 23, 31, res. 7; 1986: 18, 31, res. 15; Tunçel 1989: 13-248; Ülker 1990: 5; 1991: 459, 469, res. 2; Ünalın 1994; Daş 1996: 21-32; Demir 1996: 9-17; Daş 1997: 61-68; Ülker 1999: 230-237; Tüfekçioğlu 2002: 759-774; Daş 2004: 29-39; Emir-Kiper 2005: 200, res. 16; Biçici 2005: 1-5; Biçici 2006a: 178, Fot. 7, 9, 13-14; Daş 2006: 45-52; Emir-Kiper 2006: 133, res. 48; Ülker 2007: 200, 201, 209, 215, res. 1-2, 217; Erdoğan 2007a: 237, 54 nolu taş; Erdoğan 2007b: 226, res. 8; Günay 2008: 218-220, taş no: 9, 11; Ülker-Günay-Telci-Gökçe 2008: 128, 256, 301, 328; Biçici 2009: 114-117, 121-127, 142; Sarı-Mesara-Kurt 2009; Acioğlu 2010: 21, res. 11-13; Bayrakal-Daş 2010: 41, foto 11-13; Özdemir 2011: 77-94; Daş 2012: 165-166; Çağlıtütüncügil 2013: 91-103; Daş-Çakmak 2013: envanter no: 1, 5, 14, 36, 65, 68; Daş 2014: envanter no: 31, 36, 61, 72, 84, 92, 106, 111, 158, 188, 192; Varol 2015: 249, 251, 261, 263, 268, foto. 44, 48, 68, 72, 82; Bayrakal 2016a: 257-261; 2016b: F. 5, 36.

durumuyla, cami tasvirli mezar taşlarının XVIII-XIX. yüzyıllarda daha çok uygulandığı görüşünü⁴⁰, sadece kitabesini okuyabildiğimiz tek bir taş ile destekleyebilmekteyiz (Katalog 35).

Cami Tasvirli Örnekler

D3.Geometrik Bezemeler

Çalışmamız kapsamında yer alan mezar taşlarında ay-yıldız ve çarkıfelek motifleri kazıma tekniği ile oluşturulmuştur. Ay-yıldız motifi dört baş şâhidesinde görülmektedir. Üçü aynı aile üyesi erkek mezarı [Katalog 1: *Ali Balcı* 1929, Katalog 7: *Osman Balcı* 1931, Katalog: 12 *Ahmet Balcı* (tarih toprak altında)] biri de kadın mezarıdır (Katalog 8: *Horiye* 1927). Her dört taş da Erken Cumhuriyet dönemi taşlarıdır⁴¹. Katalog 1 ve 8’de ay-yıldız motifi tek başına verilmişken, Katalog 7’deki ay-yıldız motifi iki yandan birer zeytin dalı ile vurgulanmıştır⁴². Çarkıfelek motifi ise Katalog 43-44 ve 48’te yer alan üç baş şâhidesinin ışınsal/radyal bezemesinin merkezindedir⁴³. 43 ve 48 nolu taşlar *Hanife* ve *Fatma* adlı iki kadına aittir, bezemeleri ile bir kadına ait olduğunu düşündüğümüz 44 nolu taş ise ne yazık ki isim kısmı toprak altında olduğu için kime ait olduğu belirlenememiştir. Aynı zamanda her üç taşın tarih kısmı da toprak altındadır.

Katalog 9, 18 ve 22’de yer alan lahit şeklindeki mezarların ön ve yan yüzlerinde daire veya oval şekli gülbezekler, geometrik geçmeli bordürler yer almaktadır⁴⁴.

Ay-yıldız Motifli Örnekler

⁴⁰Tunçer 1989: 1.

⁴¹Erken Cumhuriyet dönemi benzer mezar taşları için bkz. Daş-Çakmak 2013: 85, 92, 165, 181, 191, 207, 213, 217; 234, 236.

⁴²Hilal motifinin sembolik anlamları hakkında bkz. Bozkurt 1998: 13-1. Ay-yıldız ya da hilal motifli mezar taşı örnekleri için bkz. Ülker-Günay-Telci-Gökçe 2008: 125, 137, 271, 338; Baş 2009: 263, 265, 367, 371-372, 562; Biçici 2009: 132-133; Daş-Çakmak 2013: 85, 92, 165, 181, 191, 207, 213, 217, 234, 236; Muşmal-Çetinaslan 2013b: 431; Çetin 2015: 95, F. 9, 22, 24; Bayrakal 2016a: 261-262; Şeyban 2016: 522-523.

⁴³İşinsal/radyal bezemeli benzer örnekler için bkz. Baş 2009:504, 506, 508; Biçici 2009: 142, 145, F. 1-2, 21. Çarkıfelek motifi örnekleri için bkz. Hanoğlu 2006: 206-207; Biçici 2009: 133; Çetin 2015: 91, 93, F. 18.

⁴⁴Benzer bezeme örnekleri için bkz. Baş 2009: 30, 32, 34, 36, 275, 434-435, 534, 562; Biçici 2009: 132; Doğan 2009: 848, 850; Biçici 2012: 1081; Daş-Çakmak 2013: 56-57, 86; Gün-Can-Nefes-Çakır 2016: 58; Şeyban 2016: 522.

Gülbezek Motiflerinden Örnekler

D4.Nesneli Bezemeler

Çalışmamızda Katalog 5, 29, 70'teki mezarların baş şahidelerine, 2 nolu mezarın ayak şahidesinde vazodan-kâseden çıkan çiçek kompozisyonu işlenmiştir. Sırası ile H. 1312/M. 1894-95, H. 1292/M. Ağustos-Eylül 1875, 7 Safer 1293/M. 1876-77, M.1924 yıllarına ait taşlardan sadece katalog 2 ve 5'teki mezarın *Ayşe Balcı* ve *Fatma* isimli birer kadına ait olduğunu bilmekteyiz. Diğer iki taşın isim kısımları toprak altındadır⁴⁵.

Vazodan-Kâseden Çıkan Çiçek Tasvirli Örnekler

E-Yazı İçeriği

Osmanlı mezar taşarında celî sülüs yazı daha çok tercih edilmiştir. Ta'lik ve son dönemde de celî rik'a kullanılmaya başlanmıştır⁴⁶. Samancıoğlu Camii haziresinde de yazı türü sülüstür. Çok az örnekte ta'lik kullanılmıştır. Erken Cumhuriyet dönemi şahidelerinde ise günümüz Türkçesi ile Latin harfleri uygulanmıştır. Kitabe içerikleri değerlendirildiğinde; mezar sahibinin ve yakınlarının isimleri, unvânları, sülale isimleri, meslekleri, tarihler, ifadeler ve yer isimleri ile farklı veriler elde edilmektedir.

⁴⁵Vazodan-kâseden çıkan çiçek motifi kompozisyonu farklı malzemelerle Osmanlı sanatına XV. yüzyıldan itibaren görülmeye başlamıştır. Bkz. Akar 2006: 267-271.

Vazodan-kâseden çıkan çiçek motifli mezar taşı örnekleri için bkz. Özcan 2005: 32; Kutlu 2005: 44, 54, 56, 61, 68, 70, 74, 97-98, 108, 112, 118, 136, 148-149; Biçici 2006b: 192; Ülker-Günay-Telci-Gökçe 2008: 194, 210, 250, 284, 310; Baş 2009: 562-563; Doğan 2009: 26, 152, 485, 545, 851; Aktaş Yasa-Kaya Yiğit-Yazar 2011: Res. 17, 19, Çiz. 27-29, 31; Biçici 2013: 1401-1402; Daş-Çakmak 2013: 82, 92, 147, 150, 199; Bayrakal 2016a: 262; Gün-Can-Nefes-Çakır 2016: 60; Yariş 2018: 236.

⁴⁶Tüfekçioglu 2001: 9-10.

E1.İsimler

Samancıoğlu Camii haziresinde yer alan yetmiş baş şâhidesinden adları okunan elli iki mezar sahibinden otuz ikisi erkek, yirmisi kadınlara aittir. On üç çeşit kadın, on yedi çeşit erkek isminde; *Ahmed, Mustafâ, Mehmed, Fatma, Emine* ve *Hanife* gibi isimlerin diğer isimlere göre daha sık tercih edildiği görülmüştür. İsimler kronolojiye göre değişmemektedir, dönemin sevilerek tercih edilen isimleri oldukları için kullanıldıkları düşünülmektedir.

Samancıoğlu Camii Haziresinde Geçen İsimler		
Kadın İsmi	Erkek İsmi	
Emine (2)	Abdullah	Ömer Hüseyin
Ayşe	Ahmet (6)	Safvet
Binnaz	Ali (2)	Süleyman
Fatma (5)	Ali Kemal	Süleyman Safvet
Hanife (2)	Faik Beg	Erkek İsmi Toplam:32
Havva	Hasan Ali	
Horiye	Halil (2)	
Gülsüm	Hüseyin (3)	
Nuriye	Mehmed (4)	
Rukiye	Muhammed	
Şefika	Mustafâ (4)	
Ümmî	Mustafâ Asım	
Zeynep	Osman	
Kadın İsmi Toplam: 20	Genel Toplam: 52	

E2.Unvânlar

Haziredeki kadın ve erkek baş şâhidelerinde aşağıdaki tabloda verilen unvânlar geçmektedir. Bu unvânlar mezarda yatan kişilerin kimlik bilgileri, işleri ve mevkilerinin kesin olarak bilinmemesinden dolayı netleşmemektedir. Ancak kitabe metni mezar sahibinin kendi ağzından yazılmış gibi verilen Katalog 52'deki mezar taşının 5. satırında "*İsmim Ahmed hatîb ve İmam idim cem'a*" cümlesinde ölen kişinin adı, mesleği ve hatîb olduğu belirtilmektedir. İmam olan kişinin hatîb olabileceği yanlış bir bilgi gibi görünmemektedir. Ancak, *Hâcî, Bey, Ağa* ya da *Seyyid* unvanlı kişilerin gerçekten bu unvanlara sahip olup olmadıkları yukarıda da belirtildiği gibi mezar sahiplerinin kimlik bilgilerinin netleşmesi ile kesinlik kazanacak verilerdir⁴⁷.

Unvânlar						
Ağa	Bey	Beg	Çolak	Deveci Seyyid	Efendi	Hâcî
Hanım	Hatîb	İmâm	Kadın	Kara	Koca	Sagır

⁴⁷Unvânlarla ilgili saptamalar için bkz. Laqueur 2014: 92; Bayrakal 2016a: 264-265.

E3.Sülâle İsimleri

Haziredeki yetmiş baş şâhidesinden yirmisinde, isim bilgileri ile birlikte mensubu oldukları sülâle adları da verilmiştir. İsmi sonuna “oğul” veya aynı anlama gelen “zâde” ekleri getirilmiştir. Sekiz mezarla haziredeki en kalabalık aile *Balcı* ailesidir.

Katalog No	Sülâle Adı	Miladi Tarihi
1	Mü'ezzin-zâde	1929
2	Balcı	1924
3	Balcı	1918
4	Balcı	1916
5	Balcıoğlu	1894-95
6	Balcıoğlu	1868-69
7	Balcıoğlu	1931
12	Balcıoğlu	Toprak altında
13	Balcıoğlu	Eylül 1905
14	Balcı-zâde	1914-15
16	Mü'ezzin-zâde	1915-16
17	Yeğen-zâde	8 Haziran 1927
24	Diloğlu	1882-83
33	Dideoğlu	1853-54
40	Kara İmâmoğlu	1834-35
53	Sarioğlu	1787-88
54	Sarioğlu	1717-18
59	Tosunoğlu	1876-77
62	Tosunoğlu	1858-59
64	Dizmanoğlu	1854-55

E4.Meslekler

Sadece beş baş şâhidesinde mezar sahibinin meslekleri belirtilmiştir. Aşağıdaki tabloda da belirtildiği gibi bu kişiler “Miralay, deveci, imâm, hatîb ve monla (molla)” dır.

Katalog No	Yatanın Adı	Meslek Adı	Miladi Tarihi
10	Faik Bey	İzmir Komodoru Miralay	18 Teşrin-i Evvel 1925
40	Ahmed	Deveci	1834-35
51	Mustafâ Efendi	İmâm	1837-38
52	Ahmed	İmâm/Hatîb	1754-55
57	Veli	Monla	1857-58

E5.Tarihler

Samancıoğlu Camii haziresinde yer alan ve tarihlerini okuyabildiğimiz elli sekiz taşın sekizinde tarih miladi olarak verilmiştir. Miladi tarih yazan taşların en erkeni 1916 en geçi de 1931'dir. Hazirede 1931 tarihinden sonra yeni gömü yoktur. Miladi tarihli beş mezar *Balcı* ailesine aittir. Haziredeki mezarların kitabelerine göre, H. 1253 yılı beş mezar ile en çok ölümün gerçekleştiği yıldır. Bu tarihi üç mezar ile H. 1293 yılı, ikişer mezar ile de H. 1261, 1271, 1336 ve M. 1927 yılları takip etmektedir. Diğer yıllarda ise sadece birer mezar vardır. H. 1253 yılında diğer yıllara göre daha fazla sayıda ölü olması, belki de 1837 yılında İzmir'de meydana gelen veba salgınına işaret ediyor olabilir⁴⁸.

Hicri Tarih Yazanlar (50)				Miladi Tarih Yazanlar (8)
1130	1254	1291	1323	1916
1153	1261 (2)	1292	1325	1918
1162	1262	1293 (3)	1327	1924
1166	1270	1299		1927 (2)
1168	1271 (2)	1300	1333	1925
1191	1274	1302	1334	
1201	1275	1305	1336 (2)	1929
1202	1276	1312	1337	1931
1250	1281	1315	1339	
1251	1285	1317		
1253 (5) ⁴⁹	1289	1321		

E6.İfadeler

Mezar taşlarında serlevha ve kitabe bölümleri; yatan kişinin kimlik bilgileri ve ölüm tarihi dışında, insanlara uyarı, durum ve sebep bildirme, Allah ve insanlardan du'a isteği, Hz. Peygamber'den şefâ'at istemek gibi metinlerle birlikte Kur'an-ı Kerimden ayet ya da ayet bölümleri de içerebilmektedir⁵⁰. Çalışmamızda yer alan baş şahidelerinde yer alan ifadeler; başlangıç ifadeleri, insanlara uyarı, durum-sebebe bildirme, Allah'tan ve insanlardan istekler ve şefâ'at dileme şeklindedir.

Samancıoğlu Camii haziresinde yer alan yetmiş baş şahidesinin elli dördünde on beş çeşit başlangıç ifadesi saptanmıştır. Bu ifadeler Allah'ın sıfatları ve ölüm ile ilgilidir. Diğer şahidelerin sekizinde başlangıç ifadesi yerine tarih verilmiştir (Katalog 2-4, 11, 15, 24, 39, 59). Katalog 36, 41 ve 68'in başlangıç ifadelerinin bulunduğu kısımları kırık, 69 nolu katalogda yer alanın serlevha kısmı ise toprak altındadır. 47 nolu taşta taşın büyük bir kısmı toprak altında olmakla beraber, toprak üzerindeki serlevha kısmı taş zeminle bir olmuştur, karakterler algılanamamaktadır. 49 ve 50 nolu taşlarda ise başlangıç ifadeleri olmayıp, metin "merhum ve mağfur" ifadeleri ile doğrudan yatan kişinin kimlik bilgilerine geçmektedir.

⁴⁸1837 yılında İzmir'de meydana gelen veba salgınının analizleri için bkz. Çiftçioğlu, 2014: 30; Demirtürk-Kaya, 2015: 143.

⁴⁹Tabloda parantez içerisindeki rakamlar tarihlerin kaç kere tekrarlandığını göstermektedir.

⁵⁰Mezar taşları yazılarının temel öğelerinin çözümlemeleri için bkz. Laqueur 2014: 80-81; Çal 2008: 41-54; Çal 2000: 214-17, 311-313; Çal-İltar 2011: 52-63; Bayrakal 2016a: 271-273.

İnsanlara uyarı olarak “Ziyâretten murâd olan du‘âdır, bugün bana ise yarın sanadır” kalıbı, iki baş şâhidesinde (Katalog 12, 56), “Bu cihan bağında asla kimse ummasın vefa” ise sadece bir taşta kullanılmıştır (Katalog 27).

“Âh ile zâr kılarım gençliğime doymadım,

Hasrete fânî cihanda tûl-i ömr sürmedim

Derdime derman aradım bir ilacım buldum

Takdir-i Hüda bu imiş tâ ezelden bilmedim” (Katalog 29) kalıbıyla da herhangi bir yargı, uyarı, yakarış bildirmeden kendisi ile ilgili genel durum bildirilmektedir.

“Beni kıl mağfîret ya Rabb-i Yezdân, bî-hakk-ı ‘arş-ı a‘zam nûr-u Kur‘ân” (Katalog 51), “İlâhî ravza-i cinân” (Katalog 63-65, 67) kalıpları ile Allah’tan; “Okuya bir Fâtiha rahmeten lil-alemin” (Katalog 37, 46), “Bu merkada her kim iderse dua” (Katalog 42, 68), “Gelüp kabrim ziyâret eden ihvân ide rûhuma bir Fâtiha ihsân” (Katalog 51) kalıpları ile de insanlardan isteklerde bulunulmuştur. Katalog 42’de yer alan “İde mahşerde şefâ‘at Müctebâ” kalıbıyla da şefâ‘at istenmektedir.

Başlangıç İfadesi	Tekrar Sayısı	Tarih Aralığı	Katalog No
Hûve’l Bâkî	13	(1834-35)-(1929)	1,6,10,14,18,27,29,32,37,40,51,61,65
Âh mine’l-mevt	13	(1717-18)-(1905)	5,13,26,34,41,43-46,53-54,56,58
Hûve’l Hayy	12	(1786-87)-(1909)	20,22,25,28,30-31, 33,57,60,62-64
Hûve’l-Mu‘în	3	(1838-39)	35,42, 67
Hûve’l-Hayyü’l-Bâkî	2	(1917-18)	9
Hûvel-Hallâkü’l-Bâkî	1	Tarih kısmı toprak altında	48
Allah Hak	1	(1876-77)	70
Bâkî ancak Allah	1	(1898-99)	18
Âh mevt	1	(1884-85)	19
Âh el-mevt	1	(1874-75)	23
Hûve’l-Hayy El-Bâkî	1	(1837-38)	55
Hak Bâkî	1	(1931)	7
Hüda Bâkî	2	(1915-16) (1918-19)	16,66
Âh Ölüm	1	1927	8
Bâkî Hak	1	Tarih kısmı toprak altında	12
Toplam	54		

E7. Yer İsimleri

Çalışmamızda yer alan mezar taşlarının çok azında yer isimleri belirtilmiştir. Menderes ilçesinin eski adı olan Cumaovası beş baş şâhidesinde geçmektedir (Katalog 9, 16, 18, 50, 66). İzmir (Katalog 10, 15, 17), Nevşehir (Katalog 17), Alanya (Katalog 11), Doğan (Katalog 38-39), Dokana? (Katalog 51) ve Rodos (Katalog 9) haziredeki taşlarda geçen diğer yer adlarıdır.

Sonuç olarak, Samancıoğlu Camii’nin haziresinde yer alan yetmiş mezardan elli ikisi toprak (yığma) mezar tipindedir. Bu tip mezarlar diğer mezarlara göre daha kolay yapılmaktadır. Ekonomik olarak da ölü yakınlarına fazla külfet getirmeyen bu tip, Osmanlı mezarları içerisinde de en çok karşılaşılan mezar yapısıdır. Kesme ya da moloz taşlarla mezarın dikdörtgen bir çerçeve ile vurgulanması üç mezarda, daha yüksek çerçeve uygulaması ise sekiz mezarda görülmektedir. Hazirede dört mezar sanduka/lahit şeklinde iken sadece bir mezar kapak taşlıdır.

Otuz üç baş, yirmi iki ayak şâhidesi tepelik, yirmi yedi baş şâhidesi ise kavuk ve festen oluşan şerpuşlarla taçlandırılmıştır. Tepeliklerde çoğunlukla gemi teknesi kemer kullanılmakla beraber,

üçgen, bitkisel, bombeli ve palmet şeklinde örnekler az sayıda da olsa uygulanmıştır. Serpuşlarda ise Hamidi fesler, örfi destari örneklerin üç sarımlı, çapraz sarımlı kavuk örnekleri yer almaktadır.

Haziredeki baş ve ayak şâhidelerinin özgün ölçüleri, zamanla oluşan moloz ve bitki dolgusu ya da dönem müdahaleleri değişmiştir. Tablolarda alınabilen ölçüler verilmiş olmakla beraber, bu ölçüler taşların özgün ölçüleri olmadıkları için haziredeki taşlarda standart bir ölçünün kullanılıp kullanılmadığını söylemek elimizdeki verilerle sağlıklı olmayacaktır.

Taşlarda yukarıda da belirtildiği gibi yoğunluğu bitkisel örnekli olmakla beraber, geometrik, nesneli bezemeler ile cami-kent-manzara tasvirleri, bezeme repertuarı içerisinde yerlerini almıştır.

Baş şâhideleri, yatan kişinin kimlik bilgileri ile birlikte, ölüm tarihleri, başlangıç ifadeleri, insanlara uyarı, durum-sebep bildirme, Allah'tan ve insanlardan istekler ve şefâ'at dileme metinleri ile zenginleştirilmiştir.

Atmosferik etkiler, mezarların üzerinde ve çevresinde oluşan bitkiler gibi doğal nedenlerle birlikte bakımlarının yeterli şekilde yapılmaması, ehil olmayan kişiler tarafından yapılan bilinçsiz onarımlar, çalınma gibi beşeri nedenlerle meydana gelen olumsuz durumlar, yazılı belge olma özelliklerini koruyan kültür mirasımızın bir parçası olan bu eserlerin zamanla yok olmasına yol açmaktadır. Yapıların belgelenmesi ve korunması için yapılacak çalışmalarla taşların korunma durumları, ölçü-rölöve bilgileri, bezeme kompozisyonu ve teknikleri, mezar sahibinin kimlik bilgilerinin belirlenmesi ile kaybolmakta olan değerlerimizi tanıtmak ve gelecek nesillere bırakmak adına yapılmış birer adım olacaktır. Yazılı belge özelliklerini koruyan mezar taşları, tek nüsha olmaları açısından da arşiv belgeleri olarak değerlendirilebilir. Bu bakımdan bu eserlerin Sanat Tarihi metodolojisine uygun şekilde tespit, kataloglama ve çözümlemelerinin yapılarak bilimsel bir yayın haline getirilmesi büyük önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, Türkan (2011), **Menderes'teki Türk Eserleri**, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Acıoğlu, Yusuf (2008), "Yeşilyurt Köyü Camii Haziresi'ndeki Mezar Taşları", **Sanat Tarihi Dergisi**, Sayı: XVII/2, 2008, Bornova, İzmir, s. 1-23.
- Ağır, Aygül-Okcuoğlu, Tarkan (2004), "Osmanlı Mezar Taşları Envanter Çalışması: Çemberlitaş Atık Ali Paşa Camii Haziresi Örneği", **TÜBA-KED**, Sayı 3, İstanbul, s. 259-284.
- Akar, Azade (2006), "Tezyini Sanatlarımızda Vazo Motifleri", **Vakıflar Dergisi**, Sayı: 8, Ankara 1969'dan tıpkı basım, Ankara, s. 267-271.
- Aktaş Yasa, Azize-Kaya Yiğit, Bilge- Yazar, Turgay (2011), "Bolu Müzesinde Bulunan Osmanlı Mezar Taşları", **21. Yüzyılda Köroğlu ve Bolu Araştırmaları Uluslararası Köroğlu, Bolu Tarih ve Kültürü Sempozyumu Bildirileri** (17-18 Ekim 2009 Bolu, Dörtdivan/Türkiye), Editörler: A. Yaman-A. Aktaş Yasa, E. Öztürk- B. Kaya Yiğit, Bolu: AİBÜ BAMER Yayınları No: 9, s. 68-107.
- Aylar, Mustafa (2012), **Orhangazi İlçesinde ve Köylerinde Osmanlı Döneminden Kalma Mezar Taşları**, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.
- Bacqué-Grammont Jean-Louis, Laquer Hans Peter, Vatin, Nicolas (1990), "Les Cimetières Ottomans Comme Source Historique. Méthodologie et Possibilités Traitement Par L'informatique" **Erdem**, Cilt: 6, Sayı: 16, Ankara, s. 177-194.

- Bacqu-Grammont Jean-Louis, Vatin, Nicolas (1992), “StelTurcic VI Steles Funeraires de Sinop”, **Yeni Anadolu**, Sayı: 2, Paris, s. 105-207.
- Barita, H. rcn (2000), “stanbul Eypsultan Cafer Paa Trbesi Kazısı ve Bitkisel Bezemeli Mezar Taları zerine”, **Tarihi, Kltr ve Sanatıyla IV. Eypsultan Sempozyumu**, Tebliler, 5-7 Mayıs 2000, stanbul: Eyp Belediyesi Kltr Yayınları, s. 252-277.
- Ba, Emine (2009), **Edirne Beylerbeyi Camii Hazinesi’nde Bulunan Mezar Taları**, Trakya niversitesi Sosyal Bilimler Enstits Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamı Yksek Lisans Tezi, Edirne.
- Bayrakal, Sedat-Da, Ertan (2010), Yelki (zmir/Gzelbahe) Mezarlıı, **Sanat Tarihi Dergisi**, XVII/2, 2008, zmir, s. 25-41.
- Bayrakal, Sedat (2016a), **Uak’ta Osmanlı Mezr Taları**, zmir: Ege niversitesi Basımevi.
- Bayrakal, Sedat (2016b), “cerik Balamında Eme İlesi (Uak) Ky Mezrlıklarındaki Talardan Sekiler”, **Sanat Tarihi Dergisi**, Cilt: 25, Sayı: 2, zmir, s. 139-155.
- Berk, Sleyman (2007), **Zamanı Aan Talar: Zeytinburnu’nun Tarihi Mezar Taları**, stanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kltr Yayınları: 7.
- Biici, Hr Kamil (2005), “Grdes’te Bulunan Mimari Bezemeli Mezar Taı iliinden Bazı rnekler, **Manas niversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 13, Bikek: Kırgızistan-Trkiye Manas niversitesi Yay: 66, s. 1-15.
- Biici, Hr Kamil (2006a), “Yazılı Aratırmalar Iıında Trkiye Mezar Talarına Toplu Bir Bakı”, **EKEV Akademi Dergisi**, Yıl: 10, Sayı: 26, Ankara, s. 175-192.
- Biici, Hr Kamil (2006b), “Cumhuriyet Dnemi (1929-1961) Grdes’in Geleneksel Sslemeli Mezar Talarından Bazı rnekler”, **AİFD (Ankara niversitesi İlahiyat Fakltesi Dergisi)**, 47, Sayı I, s. 169-196.
- Biici, Hr Kamil (2009), “Tire Mzesi’nde Bulunan Sslemeli Mezar Talarından Bazı rnekler (XVII-XX. yy.)”, **AİFD (Ankara niversitesi İlahiyat Fakltesi Dergisi)**, 50: 1, s. 109-150.
- Biici, Hr Kamil (2012), “Osmanlı Dnemi Ortakent Balıklı Mezar Taları, **Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic** Volume 7/4, Fall 2012, p. 1063-1105, ANKARA-TURKEY
- Biici, Hr Kamil (2013), “Mula Ortakent’te Bulunan Osmanlı Dnemi Sslemeli Mezar Taları-II, **JASSS**, Vol: 6, Issue: 2, p. 1373-1436.
- Bodurmaz, Nurcan (2011), **Bosna Hersek Mezartaları, Osmanlı’dan Gnmze Saraybosna, Mostar, Livno ve Glamo**, SATO, Haarlem, Netherlands: Trk İslam Kitabeleri Dizisi no:4.
- Bozkurt, Nebi (1998), “Sembol Olarak Hilal”, **TDVİA**, Cilt: 18, Ankara, s. 13-15.
- Bulut, Lale (1996), “zmir Camilerinde Alı Ssleme”, **Sanat Tarihi Dergisi**, VIII, zmir, s. 1-9.
- alıttncigil, Ersel (2013), “Urla (zmir) Merkezdeki Cami Hazinelelerinde Yer Alan Cami ve Manzara Tasvirli Mezar Taları, **TBA-KED**, 11, Ankara, s. 91-103.
- al, Halit (2000), “stanbul Eyp’teki Erkek Mezar Talarında Balıklar”, **Tarihi Kltr ve Sanatıyla III. Eypsultan Sempozyumu**, Tebliler, 28-30 Mayıs 1999, stanbul: Eyp Belediyesi Kltr Yayınları: 11, s. 206-225.
- al, Halit (2005), “Kastamonu Mezarları, Mezar Talarının Genel Durumu”, **kinci Kastamonu Kltr Sempozyumu Bildirileri**, 18-20 Eyll 2003, Ankara, s. 611-626.

- Çal, Halit (2007), “Göynük (Bolu) Şehri Türk Mezar Taşları”, **Vakıflar Dergisi**, XXX, Ankara, s. 295-383.
- Çal, Halit (2009), “Giresun Müzesi ve Tirebolu Kalesi’ndeki Mezar Taşı Başlıkları”, **Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu**, 09-11 Ekim 2008, Bildiriler, Cilt II, Editör: G. İltar, Ankara, s. 256-269.
- Çal, Halit (2012), “Yozgat Çapanoğlu Camisi Haziyesi’ndeki Mezar taşlarında Tipler”, **10. Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi**, 28 Ağustos-2 Eylül 2012, TDAV, İstanbul, s. 965-972.
- Çal, Halit (2015), **Boyabat Mezar Taşları**, Ankara: Boyabat Beldiyesi Kültür Yayınları: 1.
- Çal, Halit (2017), “Malatya Kırklar Mezarlığındaki Mezar-Mezar Taşı Tipleri”, **Millî Folklor**, Yıl: 29, Sayı: 115, s. 63-78.
- Çal, Halit (2018), “Karadeniz Bölgesinde 18. Yüzyıl Erkek Mezar Taşları”, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, Güz Sayı 87, s. 103-151.
- Çal, Halit-İltar, Gazanfer (2011), **Giresun İli Osmanlı Mezar Taşları**, Ankara: Giresun Valiliği Yayınları: 19.
- Çal, Halit-Çal, Özlem Ataoğuz (2008), **Kastamonu Atabey Gazi Camisi ve Türbesi Haziyesindeki Mezar Taşları**, Ankara: Kastamonu Belediyesi Yayınları.
- Çaycı, Ahmet-Durmuş, Latife (2007), “Kütahya Erguniye Mevlevihanesi (Dönenler Camii) Haziyesi’ndeki Mezar Taşları”, **İstem**, Yıl: 5, Sayı: 10, s. 205-221.
- Çerkez, Murat (2013), “Yozgat Cevherî Ali Efendi Camii Haziyesi Mezar Taşları”, **Milli Folklor**, Yıl 25, Sayı 97, s. 178-194.
- Çetin, Yusuf (2015), “Ağrı Mezar Taşlarında Form ve Bezeme Unsurları”, **JASSS**, Number: 40, Winter I, p. 87-105.
- Çetinaslan, Mustafa (2013), “İnegöl Kavaklaraltı Mezarlığı’ndaki Muhacirlere Ait Mezar Taşları”, **İDİL**, Sanat ve Dil Dergisi, Cilt: 2, Sayı 6, s. 158-197.
- Çiftçioğlu, Ferdi (2014), **II. Abdülhamid Dönemi İzmir’de Salgın Hastalıklar**, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih ABD, Yakınçağ Tarihi BD, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa.
- Çoruhlu, Yaşar (2002a), “Hun Sanatı”, **Türkler**, C.IV, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, s. 54-76.
- Çoruhlu, Yaşar (2002b), “Göktürk Sanatı”, **Türkler**, C.IV, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, s. 91-99.
- Çulpan, Cevdet (1961), **Antik Devirlerden Zamanımıza Kadar İlahiyat-Edebiyat-Tıp ve Sanat Tarihlerinde Serviler**, 1-2, İstanbul: İsmail Akgün Matbaası.
- Daş, Ertan (1996), “Çeşme Mezarlığı’ndaki Mimari Tasvirli Mezar Taşları”, **Sanat Tarihi Dergisi**, Sayı: VIII, İzmir, s. 21-32.
- Daş, Ertan (1997), “Foça Osmanlı Mezarlığı’ndaki Tasvirli Mezar Taşları”, **Geçmişten Günümüze Foça Uluslararası Sempozyumu Bildirileri**, 23-24-25 Ağustos 1996, Ankara, s. 61-68.
- Daş, Ertan (2004), “Seferihisar’daki Osmanlı Dönemi Mezar Taşlarında Süsleme”, **Dünden Yarına Seferihisar Sempozyumu Bildirileri**, İzmir, s. 29-39.
- Daş, Ertan (2006), “Karşıyaka Mezarlıklarındaki Osmanlı Dönemi Mezar Taşlarında Süsleme”, **Karşıyaka Kültür ve Çevre Sempozyumu**, 22-23 Aralık 2005, Bildiriler, İzmir: KBKY, s. 45-52.
- Daş, Ertan (2012), **İzmir’de Taş Çiçekler**, Kemeraltı Haziyesindeki Mezar Taşları, İzmir: İBBKK 75.

- Daş, Ertan (2014), **Taşa Kazınan Hayatlar, Bornova/Yakaköy Mezarlığı'ndaki Mezar Taşları**, İzmir: İBBKK 96.
- Daş, Ertan-Çakmak, Şakir (2013), **Karşıyaka'nın Taş Çiçekleri**, İzmir: KBKY.
- Demir, Aydoğan (1996), "Çeşme Mezar Taşları ve Tarihi Önemi", **Tarih ve Toplum**, Aylık Ansiklopedik Dergi, Cilt: 26, Sayı: 155, İstanbul, s. 9-17.
- Demirtürk, Sinan- Kaya, Mevlüt (2015), "Kurtuluş Yıllarından 1940'lara İzmir'de Hastalıklar ve Yardımlaşmalar", **21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum**, Cilt 4 Sayı 11, s. 141-160.
- Doğan, Burcu (2009), **Edirne Gazi Mihal Camisi Haziresi'ndeki Mezar Taşları**, T.C. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne.
- Doğanay, Aziz (2000), "Eyüpsultan Haziresi ve Civarındaki Kabir Bezemelerinde Görülen Benek (Çintemani-Körkle Moncuk) Nakışı Üzerine", **Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla IV. Eyüpsultan Sempozyumu**, Tebliğler, 5-7 Mayıs 2000, İstanbul: Eyüp Belediyesi Kültür Yayınları: 13, s. 340-349.
- Emir, Sedat-Kiper, Nilgün (2005), "Karaburun Yarımadası (İzmir) Mezar Taşları Envanteri 2004 Yılı Çalışmaları: Çullu Köyü", **TÜBA-KED**, Sayı 4, İstanbul, s. 187-201.
- Emir, Sedat-Kiper, Nilgün (2006), "Karaburun Yarımadası (İzmir) Mezar Taşları Envanteri 2005 Yılı Çalışmaları: Hisarcık, Ambarseki ve Saip Köyleri", **TÜBA-KED**, Sayı 5, İstanbul, s. 117-133.
- Er, Yasemin (2012), **Klasik Arkeoloji Sözlüğü**, Ankara: Phonix Yayınevi.
- Erdoğan, M. Akif (2007a), "Bodrum Müzesi'nde Korunan İslami Kitabe ve Mezar Taşları", **TİD**, XXII/1, İzmir, s. 217-238.
- Erdoğan, M. Akif (2007b), "Ege Üniversitesi Edebiyat fakültesi Eski Eserler Koleksiyonunda Saklanan Türkçe Taş Yazıtlar", **TİD**, XXII/2, İzmir, s. 219-226.
- Ersoy, Ayla (2002), "Eyüp'teki Mezar Taşlarında Servi Ağacı Kültü", **Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla V. Eyüpsultan Sempozyumu**, Tebliğler, 11-13 Mayıs 2001, İstanbul: Eyüp Belediyesi Kültür Yayınları, 17, s. 90-95.
- Evliya Çelebi Seyahatnamesi** (1935) (Anadolu, Suriye, Hicaz), (Çev. M. Zıllıoğlu) IX, İstanbul, s.133.
- Güler, Gül (2010), "Urfa Harrankapı Mezarlığı'ndaki XVI-XVII. Yüzyıldan Üç Mezar Taşı", **Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Yıl 15, Sayı 24, Şanlıurfa: Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, s. 127-142.
- Gün, Receb (2006), "Samsun-Çarşamba Rıdvan Paşa Camii Haziresi'ndeki Mezar Taşları-I (Celi Ta'lik Kitabeli Olanlar)", **OMÜİFD**, Sayı 22, s. 103-143.
- Gün, Receb (2008), "Samsun-Çarşamba Rıdvan Paşa Camii Haziresi'ndeki Mezar Taşları-II (Celi Sülüs Kitabeli Olanlar)", **OMÜİFD**, Sayı 26-27, s. 117-173.
- Gün, Receb-Nefes, Eyüp (2011), "Çarşamba Kurdahmetli Köyü Mezarlığı'ndaki Tarihi Mezar Taşları", **Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 2, s. 135-166.
- Gün, Receb-Can, Yılmaz-Nefes, Eyüp-Çakır, Ahmet (2016), "Vezirköprü Yöresinde Bulunan 17-18. Yüzyıl Osmanlı Mezar Taşları", **Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı: 40, s. 37-75.
- Günay, Vehbi (2008), "Bornova Merkez Hüseyin İsa Bey Camii ve Kitabeleri", **TİD**, XXIII/2, İzmir, s. 185-226.

- Hanoğlu, Canan (2006), **Erzurum Merkez’de Cami Hazirelerinde Bulunan XVIII-XIX. Yüzyıl Mezar Taşları**, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Haseki, Metin (1984), **Plastik Açısından Türk Mezar Taşları**, İstanbul: İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yayınları No: 61.
- Hasol, Doğan (2008), **Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü**, İstanbul: YEM Yayınları.
- İlter, Fügen (1980), “İzmir Cumaovası’nda Unutulmuş Bir yapı Grubu: Cüneyd Bey Külliyesi”, **Anadolu** (Anatolia), XIX (1975/1976), Ankara, s. 1-9.
- İşli, H. Necdet (2009), **Osmanlı Serpûşları**, İstanbul: Avrupa Kültür Başkenti Ajansı Geleneksel Sanatlar Yönetmenliği Yayını.
- İzmir İl Yıllığı’94** (1994), Ankara.
- İzmir Turizm Envanteri** (2000), İzmir.
- Karamağaralı, Beyhan (1992), **Ahlat Mezar Taşları**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kutlu, Hüseyin (2005), **Kaybolan Medeniyetimiz Hekimoğlu Ali Paşa Câmii Hazîresi’ndeki Tarihî Mezar Taşları**, İstanbul: Damla Yayınevi.
- Kumbaracılar, İzzet, **Serpûşlar**, (tarih belirtilmemiş).
- Kütükoğlu, Mübahat S. (2002), **XV ve XVI. Asırlarda İzmir Kazasının Sosyal ve İktisadi Yapısı**, İzmir.
- Laqueur, Hans-Peter (2014), **Hüve’l-Bâkî, İstanbul’da Osmanlı Mezarlıkları ve Mezar Taşları**, İkinci Baskı, İstanbul: Tarih Vakfı Yarınları.
- Muşmal, Hüseyin-Çetinaslan, Mustafa (2013a), “Konya İli Beyşehir İlçesi Fasıllar Köyü Mezar Taşları”, **Turkish Studies**, Volume 8/7, Summer, Doi Number: 10.7827/TurkishStudies.5101, Ankara, s. 323-354.
- Muşmal, Hüseyin-Çetinaslan, Mustafa (2013b), “Beyşehir İlçe Merkezindeki Çeçen-İnguş Muhacirlerine Ait Mezar Taşları”, **TOD**, Yıl 6, Sayı 16, s. 423-469.
- Muşmal, Hüseyin-Çetinaslan, Mustafa (2014), “Konya İli Beyşehir İlçesi Doğanbey Kasabası Mezar Taşları”, **History Studies**, Volume 6/3, p. 253-294.
- Muşmal, Hüseyin-Kunt, İbrahim-Çetinaslan, Mustafa (2014), “Beyşehir Eşrefoğlu Süleyman Bey Külliyesi’ndeki Türbelerde Yer Alan Mezar Taşları”, **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 35, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Konya, s. 165-215.
- Nefes, Eyüp (2007), “Samsun Merkez Kökçüoğlu Mezarlığı’ndaki Şair Adı Bulunan Mezar Taşları”, **OMÜİFD**, Sayı 24-25, Samsun, s. 229-246.
- Oğuz, Burhan (1983), **Mezartaşında Simgeleşen İnançlar**, İstanbul: Anadolu Üniversitesi Vakfı Yayınları.
- Önder, Mehmet (1970), “Konya Mezar Taşlarında Şekil ve Süsler”, **Türk Etnografya Dergisi**, Sayı XII 1969, Ankara, s. 5-16.
- Önge, Yılmaz (1968), “Anadolu Sanatında Cami Motifi”, **Önasya**, Cilt: 4, Sayı: 38, Ankara, s. 8-11, 23.
- Önkal, Hakkı (1993), “Birgi Karaoğlu Camii Haziresi’ndeki Mezar Taşları”, **Prof. Dr. Yılmaz Önge Armağanı**, Selçuk Üniversitesi, Selçuklu Araştırmaları Merkezi, Konya, s. 129-138.

- Özcan, Ali Rıza (2005), “Mezar Taşları Üzerindeki Sembolik İfadeler”, **Kaybolan Medeniyetimiz Hekimoğlu Ali Paşa Câmii Hazîresi’ndeki Tarihî Mezar Taşları**, (Yayına Hazırlayan: Hüseyin Kutlu), İstanbul: Damla Yayınevi, s. 26- 33.
- Özdemir, Hatice (2011), “Bergama (İzmir) Mezar Taşları Envanteri 2010: Harputlu Mescid Haziresi”, **TÜBA-KED**, Sayı: 9, İstanbul, s. 77-94.
- Öztürker, Hazal Ceylan (2013), “Bektaşî Mezar Taşları Üzerine Bir İnceleme: Şemsi Baba Tekkesi Örneği”, **İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı/No. 4, s. 155-193.
- Pınar, İlhan (2001), **Hacılar, Seyyahlar, Misyonerler ve İzmir Yabancılar Gözüyle Osmanlı Döneminde İzmir**, İzmir, s. 347-354.
- Sarı, Nil-Mesera, Gülbün-Kurt, Ümit Emrah (2009), **Ege Yöresinin Mimari Tasvirli Osmanlı Taşları**, İzmir: Feza Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları.
- Sözen, Metin-Tanyeli, Uğur (2011), **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Şeyban, Aysun (2016), “Sakarya’nın Erenler Mezarlığı’nda Bulunan Süslemeli Mezar Taşları”, **JASSS**, Number: 47, Summer I, p. 519-529.
- Şeyban, Lütfi (2007), **Osmanlı Dönemi Taraklı Mezar Taşları ve Kitabeleri**, Adapazarı: Sakarya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Şeyban, Lütfi-Altun, Ayşenur-Bezci, Neziha-Çoşkun, Metehan-Değirmenci, Hilal-Koç, Şule-Koçyiğit, Handan-Öztürk, Gamze (2014), “İzmit Maşukiye Merkez Camii Haziresi’nde Bulunan Osmanlı Mezar Taşları”, **ASOS Journal, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Yıl: 2, Sayı: 5, İstanbul, s. 309-368.
- Tibet, Aksel-Işın, Ekrem- Yelkenci, Dilek (1996), “StelæTurcicæ VIII Yenikapı Mevlevîhânesi Haziresi”, **İslam Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri**, I, Ankara: TTK Yayınları, Dizi-Sa.6, s. 223-281.
- Tunçel, Gül (1989), **Batı Anadolu Bölgesinde Cami Tasvirli Mezar Taşları**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları 1056.
- Tunçel, Gül (2005), “Üsküp İsa Bey Camii Haziresi’ndeki Lahit Şeklinde Mezarlar”, **Milli Folklor**, Cilt 9, Yıl 17, Sayı 66 yaz, s. 105-115.
- Tunçel, Gül (2010), “Üsküp Yahya Paşa Camii Haziresi’ndeki Mezar Taşları”, **AÜDTCF Dergisi**, Cilt:50, Sayı: 2, s. 243-263.
- Tüfekçioğlu, Abdülhamit (2002), “Balıkesir ve Yöresinde 2001 Yılı Araştırmaları, Mezar Taşları”, **VI. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları Toplantısı ve Sanat Tarihi Sempozyumu**, 8-10 Nisan 2002, Bildiriler, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, s. 759-774.
- Tüfekçioğlu, Abdülhamit (2005), **Edincik’te Türk Devri Mimarisi ve Mezar Taşları**, Bursa: Edincik Belediyesi Yayınları.
- Türk Ansiklopedisi** (1963), “Cumaovası Maddesi”, C. XI, Ankara, s. 260.
- Ustura, Nilgün-Balata, Refet (Tarih belirtilmemiş), **Bergama Müzesi Osmanlı Dönemi Mezar Taşları**.
- Ülker, Nemci (1985), “İzmir-Hacı Mahmud Camii Haziresi Mezar Kitabeleri (XVIII ve XIX. Yüzyıl) (1)”, **II. Araştırma Sonuçları Toplantısı**, 16-20 Nisan 1984, Ankara, s. 1-19.
- Ülker, Nemci (1986), “Tire Müzesi’ndeki İslami Kitabeler”, **III. Araştırma Sonuçları Toplantısı**, Ankara, 20-24 Mayıs 1985, Ankara, s. 5-33.

- Ülker, Nemci (1990), “Eski Foça Mezar Kitabeleri (XVI. ve XX. Yüzyıl)”, **VII. Araştırma Sonuçları Toplantısı**, Antalya, 18-23 Mayıs 1989, Ankara, s. 1-17.
- Ülker, Nemci (1991), “Balıkesir-Şeyh Lütfullah Camii Haziyesi Mezar Kitabeleri (XVIII-XX Yüzyıl)”, **VIII. Araştırma Sonuçları Toplantısı**, Ankara 28 Mayıs-1 Haziran 1990, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, s. 457-476.
- Ülker, Nemci (1999), “Ege Bölgesi Osmanlı Devri Mezar Taşları”, **Osmanlı**, Cilt IX, Ankara, s. 230-237.
- Ülker, Nemci (2007), “İzmir-Agora Ören Yerindeki Osmanlı Dönemi Mezar Kitabelerinden Örnekler”, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, Cilt: 22, Sayı: 2, İzmir, s. 195-218.
- Ülker, Nemci-Günay, Vehbi-Telci, Cahit-Gökçe, Turan (2008), **İzmir’de Türk Mührü, Emir Sultan Dergahı Haziyesi Mezar Kitabeleri**, İzmir: Şenocak Yayınları.
- Ünalan, Hacer Sibel (1994), **Menemen Mahkeme Camii Haziyesi’ndeki Mezar Taşları**, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, Yayınlanmamış Lisans Tezi, İzmir.
- Varol, Abdül Halim (2015), **Aydın Koçarlı Cihanoğlu Camii Haziyesi Mezar Taşları**, T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Sanat Tarihi Bilimdalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Yüksel, İ. Aydın (1983), **Osmanlı Mimarisinde II. Bayezid ve Yavuz Selim Devri**, İstanbul.
- Yariş, Sahure (2017), “Üsküdar Rum Mehmet Paşa Cami Haziyesi’ndeki Mezar Taşları”, **Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic** Volume 12/13, p. 577-642 DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11632> ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY.
- Yariş, Sahure (2018), “Üsküdar Ayazma Camii Haziyesindeki Mezar Taşları”, **Sanat Tarihi Dergisi**, XXVII/1, Nisan, s. 197-249.

EKLER

Kısaltmalar			
1	Toprak (Yığma) Mezarlar	e	Erkek
2	Çerçeveli Mezarlar	k	Kadın
3	Yüksek Çerçeveli Mezarlar	Ç	Çap
4	Lahit Mezarlar	A	Ayak Taşı
5	Kapak Taşlı Mezarlar	B	Baş Taşı
6	Belirlenemeyen (Kırık parçalar halinde atıl)		

Tablo 1. Samancıoğlu Camii Haziresindeki Mezar Taşlarının Analizi.

Sıra	Kısaltılmış	Hicri Tarihi	Miladi Tarihi	Çinayet	Mezar Tipi	Mezar Taşı	Sikladirlik Formu Mezar Taşı	Tepelik/Serpik	Tepelik	Serpik	Ölçüler	Boy/En/Kalınlık (cm)	Bezeme
1	Ali Beg		1929	e 3	•	•					124x31x4,5	115x30x4	B.Ay. Yıldız, A. Bitkisel
2	Ayşe Balci		1924	k 3	•	•					132x33x5	125x37x3	B.Bitkisel, A. Bitkisel
3	Zeynep Balci		1918	k 3	•	•					114,5x30x3,5	118x30x3	B.Bitkisel, A. Servi
4	Nuriye Balci		1916	k 3	•	•					115x25x4	115x25x3,5	B.Bitkisel, A. Bezemesiz
5	Fatma Hanım	1312	1894-95	k 3	•	•					114x31x3	110x22x4	B.Bitkisel (Vazodan çıkan çiçek), A. Bezemesiz
6	Mustafâ	1285	1868-69	e 3	•	•					112x24x3	108x20x3	
7	Osman		1931	e 3	•	•					114x31x4		B.Bitkisel+Ay. Yıldız
8	Horiye		1927	k 2	•	•					63x32x4	50x34x3	B.Ay. Yıldız, A. Bitkisel+Servi
9	Binnaz Hanım	Penc. çenâh 28 Temmuz 1333/ Şevval 1336	28 Temmuz 1917/16 Temmuz 1918	k 4	•	•					160x31x3,5	150x29x3	B.Bitkisel, A. Bitkisel
10	Faik Bey		18 Topr. - i Evvel 1925	e 2	•	•					100x25x3	100x24x3	
11	Fatma	1336	1917-18	k 1	•	•					56x27x3,5		B.Bitkisel+Ay. Yıldız
12	Ahmet	Toprak altında		e 1	•	•					95x26x3	93x25x3	A.Bezemesiz
13	Fatma Hanım	Rocob 1323	Eylül 1905	k 1	•	•					97x34x3,5		B. Bitkisel
14	Ali Ağa	1333	1914-15	e 1	•	•					126x35x3	125x36x3	A.Bitkisel
15	Mustafâ Aşım	1320	1902-03	e 5	•	•	•				62,5xÇ.12,5	62,5xÇ.12,5	
16	Ali Kemal Efendi	1 Temmuz 1334		e 1	•	•					52x23x3,5		
17	Safvet Beg	1345	8 Haziran 1927	e 4	•	•					128x31		B. Meyve (üzüm salıkmı)
18	Mustafâ Aşım Efendi	16 Safer 1317- 12 Haziran 1315	26 Haziran 1899- 24 Haziran 1899	e 4	•	•	•				170xÇ.16	165xÇ.14	
19	Havva Hanım	1302	1884-85	k 1	•	•					37x22x3,5	39x20x3	B.Bitkisel A. Bezemesiz
20	Muhammed	1201	1786-87	e 1	•	•					80x25x3		
21	Mehmed	1314		e 1	•	•					83x25x3	60x31x3	
22	Süleyman Safvet	Yevm-i Cuma 1327/21 Mart 1325	1911-12/3 Nisan 1909	e 4	•	•	•				163,5xÇ.17	163,5xÇ.17	
23	Fatma	1299	1881-82	k 1	•	•					59x25x3	47x22x3	A.Bezemesiz
24	Ahmed	1300	1882-83	e 1	•	•					67x27x4	70x31x3	B.Bitkisel, A. Bezemesiz
25	Ömer Hüseyin	1291	1874-75	e 1	•	•					63,5x22x3		A.Bezemesiz
26	Rakiye Hanım	1321	1903-04	k 1	•	•					99x31x3		A.Bitkisel
27	Hasan Ali Ağa	1305	1887-88	e 1	•	•					120x31x3		
28	Koca Ahmed	1289	1872-73	e 1	•	•					108x30x3,5		
29	Toprak altında	Rocob 1292	Ağustos-Eylül 1875	k 1	•	•					94x35x3	122x37x3	B.Bitkisel (Vazodan çıkan çiçek) A. Servi+Bitkisel
30	Toprak altında	1281	1864-65	e 1	•	•					60x26x4		
31	Hamife	1271	1854-55	k 1	•	•					72x32x4		B.Bitkisel
32	Toprak altında	1261	1845	k 1	•	•					38,5x33x3,5		B.Bitkisel
33	Mustafa	1270	1853-54	e 1	•	•					80x27x4		
34	Mehmed	1253	1837-38	e 1	•	•					37x23x3,5		
35	Ömür	1254	1838-39	k 1	•	•					67x37x3		B.Cami+Konut
36	Halil Efendi	12617	1845	e 1	•	•					118x27x3		
37	Toprak altında	1251	1835-36	e 1	•	•					67x29x4		
38	Toprak altında	1253	1837-38	k 1	•	•					62x37x3		B.Bitkisel
39	Mehmed	1253	1837-38	e 1	•	•					41x28x3,5		
40	Ahmed	1250	1834-35	e 1	•	•					90x27x3,5		
41	Emine	Kırık		k 1	•	•					30x25x3		
42	Toprak altında	Toprak altında		k 1	•	•					79x32x3		B.Cami
43	Hamife	Toprak altında		k 1	•	•					53x33x3		B.İsmail+Bitkisel
44	Toprak altında	Toprak altında		k 1	•	•					45,5x31x3		B.İsmail+Bitkisel
45	Gülşüm Kadın	1153	1740-41	k 1	•	•					82x31x3,5		B.Bitkisel
46	Süleyman Ağa	1191	1777-78	e 1	•	•					114x27x4		
47	Metin yüzüyle bir olmay	Metin yüzüyle bir olmay		k 1	•	•					43x31x3	35x27x3	B.Bitkisel
48	Fatma Kadın	Toprak altında		k 1	•	•					43x34x3,5		B.İsmail+Bitkisel
49	Hüseyin Ağa	1166	1752-53	e 1	•	•					50x18x5		
50	Hüseyin Ağa	1162	1748-49	e 1	•	•					105x21x3		
51	Mustafâ Efendi	1253	1837-38	e 1	•	•					66x37x3		
52	Ahmed Hatib	1168	1754-55	e 3	•	•					102x32x3,5	100x31x4	A.Bezemesiz
53	Halil	5 Şaban 1202	11 Mayıs 1788	e 1	•	•					57x28x3		
54	Mustafâ	1202	1787-88	e 1	•	•					56x32x3,5		
55	Toprak altında	1253	1837-38	e 1	•	•					69x33x3		
56	Toprak altında	Toprak altında		e 1	•	•					63x33x4		
57	Monla Veli	1274	1857-58	e 1	•	•					37x32x3,5		
58	Mehmetçik	1254	1838-39	e 1	•	•					81x29x3		
59	Hüseyin	1293	1876-77	e 1	•	•					60x26x2,5		
60	Toprak altında	1279	1862-63	k 1	•	•					46x31x3		B.Bitkisel
61	Toprak altında	1262	1845-46	e 1	•	•					60x32x3		
62	Toprak altında	1275	1858-59	k 1	•	•					69x33x3		B.Bitkisel
63	Ahmed	1293	1876-77	e 1	•	•					72x32x3		
64	Abdullah	1271	1854-55	e 1	•	•					72x33x3		
65	Emine Monla	12 Şevval 1285	26 Ocak 1869	k 1	•	•					92x33x4	71x32x4	B.Bitkisel A. Bezemesiz
66	Şefika Hanım	26 (Silik) 1337	1918-19	k 2	•	•					126x35x3		B. Bitkisel
67	Kırık	Kırık		k 6	•	•					49x33x4		B.Cami+Bitkisel
68	Kırık	Kırık		k 6	•	•					41x28x3,5		
69	Toprak altında	Toprak altında		k 1	•	•					19x29x3		B.Cami+Bitkisel
70	Toprak altında	7 Safer 1293	4 Mart 1876	k 1	•	•					59x25x3		B.Bitkisel (vazodan çıkan çiçek)

380/308/2bilinmiyor 70 22 3 3 33 18 40 17

EKLER-ÇİZİMLER

EKLER-FOTOĞRAFLAR

Hazirenin Doğu Kanadı (2013).

Hazirenin Doğu Kanadı (2013).

Hazirenin Batı Kanadı (2013).

Hazirenin Güney Kanadı (2013).

İzmir/Menderes Samancıoğlu Camii (2018).

Hazirenin Doğu Kanadı (2018).

Hazirenin Batı Kanadı (2018).

Hazirenin Güney Kanadı (2018).

Hazirenin Güney Kanadında Atıl Vaziyetteki Serpûşlar (2018).

Hazirenin Batı Kanadındaki Mezarlardan (2018).

1B-1A (2013)

2B-2A (2013)

3B-3A (2013)

4B-4A (2013)

5B-5A (2013)

6B-6A (2013)

7B-7A (2013)

8B (2018)-8A (2013)

9B (2018)-9A (2013)

10B (2013)

10B-10A (2013)

11B (2013)

12B-12A (2013)

13B (2013)

14B-14A (2013)

15B-15A (2013)

16B (2013)

17B (2013)

17B (Güney) (2013)

18B-18A (2018)

19B-19A (2013)

20B (2013)

21B (2018)-21A (2013)

22B (2013)-22A (2018)

23B (2013)

23B-23A (2013)

23B (2018)

24B (2013)

24B (2018)

24A (2013)

25B (2013)-25B (2018)

26B (2013)

27B (2013)

28B (2013)

29B-29A (2013)

29B (2018)

30B (2013)-30B (2018)

31B (2013)-31B (2018)

32B (2013)-32B (2018)

33B (2013)

34B (2013)-34B (2018)

35B (2013)-35B (2018)

36B (2013)

37B (2013)-37B (2018)

38B (2013)-38B (2018)

39B (2013)-39B (2018)

40B (2013)-40B (2018)

41B (2013)

42B (2013)

43B (2013)-43B (2018)

44B (2013)

45B (2013)

46B (2013)

47B-47A (2013)

48B (2013)

48B (2018)

49B (2013)

50B (2013)

51B (2013)-51B (2018)

52B (2013)

52B-52A (2013)

53B (2013)-53B (2018)

54B (2013)-5B (2018)

55B (2013)-55B (2018)

56B (2013)

56B (2018)

57B (2013)-57B (2018)

58B (2013)-58B (2018)

9B (2013)-59B (2018)

60B (2013)-60B (2018)

61B (2013)-61B (2018)

62B (2013)

63B (2013)-63B (2018)

64B (2013)-64B (2018)

65B-65A (2013)

65B (2018)

66B (2013)

67B (2018)

68B (2018)

69B (2018)

70B (2018)

EKLER-Katalog Metni⁵¹

Katalog 1: 1-Hüve'l-Bâkî 2-Çeşm-i ibret-bin ile zair nazar kıl makbere 3-İhtişam-ı masivaya aldanup olma sefil 4-Ya oku bir Fâtiha şad et rûh-ı mümini 5-Ya dikilme taş gibi başımda bâr olma⁵² çekil 6-Mü'ezzinzade 7-Ali Beg 8-Rûhuna Fâtiha 9-1929

Katalog 2: 1-1924 2-Rûhuna Rahmet 3-Fâtiha 4-Mustafâ Balcı kızı 5-Hala merhamet sevgiden 6-İleri insanın gönlü 7-Evinde bir yığın sevinç 8-Saygı olgunluğuna 9-Delildir hatırası nura 10-Sarılmış kabrinde 11-Rahat yatıyor ne zaman 12-Ansam bizi anıyor 13-Hissi o kadar ruhuki 14-Kıyamete kadar 15-Bir an gibi geliyor 16-Eser Rıza Balcı 17-Medfune halası 18-Bakire 19-Ayşe Balcı

Katalog 3: 1-1918 2-Fâtiha 3-Magfiret 4-Balcı Mustafâ Kızı 5-Bakire Zeynep Balcı 6-Hala ilham kaynağı 7-Az bulunan bir şey 8-Hala olmakta 9-Kolay değil 10-Vücudu hasret 11-Birer nimet 12-Yattığı yere baş 13-Döndürürcesine 14-Bakan mehtap 15-Hayatı içinde 16-Yaşadığı duygu ona 17-Acıyan heyecan dolu 18-Aylar geçti yüzyıllar 19-Geçer uzar ara verdiği 20-Az kelime çok mana 21-Eser Rıza Balcı 22-Medfune Halası

Katalog 4: 1-1916 2-Ölüm 27 Ramazan 3-Fâtiha 4-Ey hayatımın 5-Sebebi en yakını 6-Bizi avutmadan ölen 7-Genç anam bizzat 8-Ayrılığa hasret çektim 9-Dünyadan ayrılıp gideli 10-Bazınızı nakli kuburla 11-Topladım burada okudum 12-Dolaştım etrafınızda 13-İhva ile düştü yolum 14-Mezarınıza söylediklerimi 15-Duydun

⁵¹Mezar taşlardaki metinlerinin okunmasında büyük emeği geçen Prof. Dr. Sedat Bayrakal'a, 36 ve 52 katalog numaralı şahidelerdeki Arapça metinleri okuyan Sayın Dr. Öğr. Üyesi Hikmet Gültekin ve Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Gültekin'e, rölöve aşamasında yardımlarını eksik etmeyen Restoratör Nalan Çetin ve Muhsin Acar'a, Samancıoğlu Camii'nin imamına teşekkür ederim.

⁵²Bâr olma: yük olma.

ayrılrsa bir yana 16-ver götürsün esen 17-Ruzigar nazlanma 18-Dönüp dolaşan 19-Hayat serine sevindim 20-Ferahlandım şükürle 21-Rıza Balcı 22-Medfune Anası 23-Nuriye Balcı 24-Gömüldürlü

Katalog 5: 1-Âh mine'l-mevt sene 1312 2-Ya İlâhî gelmişim divanına rahm et bana 3-Meskenim kıl lutfun ile cenneti ya Rabb 4-Çün ecel erişti geldi tarumar etti beni 5-Razıyım elhükmilillah bu imiş emri bana 6-Balcıoğlu Ali'nin kerimesi Fatma Hanım 7-Rûhuna Fâtiha

Katalog 6: 1-Hûve'l-Bâkî sene 1285 2-İlahî ravza-i cinân 3-Eyle makamın hemin 4-Balcıoğlu Ali'nin 5-oğlu Mustafâ rûhuna 6-Fâtiha

Katalog 7: 1-Hak Bâkî 2-Bakıp geçme 3-Ey Muhammet 4-Ümmeti 5-Ölünün diri- 6-den bir Fâtiha- 7-dır minneti 8-Mustafâ 9-Balcı oğlu 10-Osman 11-Ruhuna 12-Fâtiha 13-1931

Katalog 8: 1-Ah ölüm 2-Nazmi Baykal 3-Kayın validesi 4-Horiye 5-Ruhuna 6-Fâtiha 7-1927

Katalog 9: 1-Hûve'l-Hayyü'l-Bâkî 2-Cumaovalı merhûm 3-Hacı Mustafâ Âsım 4-Efendi kerimesi 5-Rodoslu Ali Beg 6-Zevcesi Binnaz Hanım'ın 7-Rûhuna Fâtiha 8- 7 Şevval sene 1336 penç-şenbih 26 Temmuz sene 1333

Katalog 10: 1-Hûve'l-Bâkî 2-Bir nefer bir ... ömrü yaşasa 3-Tul ömre o kadar olmamalı dildade 4-Pençe-i semt? ecelden bulamaz kimse reha 5-Her doğan olmalıdır ... için amade 6-Sabık İzmir Komodoru 7-Miralay Faik Bey 8-Rûhuna Fâtiha 9-18 Teşrin-i Evvel sene 1925

Katalog 11: 1- 1336 2-Alanyalı Osman 3-Zevcesi Koca 4-Ahmed kızı Fatma 5-Rûhuna Fâtiha

Katalog 12: 1- Bâkî Hak 2-Ziyaretden 3-Murat 4-Bir duadır 5-Bugün bana 6-ise yarın 7-Sanadır 8-Mustafâ 9-Balcı oğlu 10-Ahmet 11-rûhuna 12-(toprak altında)

Katalog 13: 1-Âh mine'l-mevt Receb sene 1323 2-İlahî ravza-i cinân 3-Eyle makamım cennet heman 4-Balcıoğlu Mustafâ Ağa 5-Zevcesi Fatma Hanım 6-Rûhuna Fâtiha

Katalog 14: 1-Hûve'l-Bâkî Sene 1333 2-Ya İlâhî gelmişim divanına rahm et bana 3-Meskenim kıl lutfunla cenneti ya Rabb bana 4-Çün ecel geldi tarumar etti beni 5-Razıyım elhükmilillah bu imiş emr-i Hüda 6-Balcızade merhum Ali Ağa 7-Rûhuna Fâtiha

Katalog 15: 1-Sene 1320 2-Dört günlük bir kuş idim uçtum yuvadan 3-Ölüm ayırdı beni anam ile babamdan 4-Şevki? Hacı Mustafâ Asım Efendi 5-Hafidi İzmir Komodoru Bahriye Kaimmakamı 6-Faik Bey'in mahdumu Mustafâ Asım 7-Rûhuna Fâtiha

Katalog 16: 1-Hüda Bâkî 1 Temmuz sene 1334 2-Cumaovalı merhum 3-Hacı Efendi Hafidi 4-Mü'ezzinzade Ali Beg 5-Mahdumu Ali Kemal Efendi 6-Rûhiçün Fâtiha

Katalog 17: 1-Geçme ey zair 2-Bu kabre ihtiram et ver 3-selam. Sahibi inmişti 4-insaniyete çok ihtiram 5-ismi Safvet kalbi saf 6-idi remadan? hileden 7-hüsni ahlakıyla hem kesb 8-eylemişti nik-nam 9-hakperest idi vatanperver 10-severdi milleti. Almadı 11-lakin ...dan meramı üzre kâm Kitabenin alt kesiminde: 1-sekte-i kalp ile etti ansızın terk-i cihan

Batı cephe alt kısımdaki kitabe: 1-Safvet'e ... ile 2-İlahi sen makam 3-Hicri: 1345

Güney cephe, alt kesimindeki kitabe: 1-Nevşehirli Yeğenzade 2-Safvet Beg 3-Rûhuna Fâtiha 4-Tarih-i vefatı 8 Haziran 1927 5-Yapan: İbrahim Edhem İzmir

Katalog 18: 1-Bâkî ancak Allah 2-Hakperestim arz-ı ihlas etti kim 3-Dergâh bir 4-Bir nefes ayrılmadım tevhitte 5-Allah bir 6-Cumaovalı el-Hâc 7-Mustafâ Asım Efendi 8-Aramgah-ı manevîyesidir. 9- 16 Safer sene 1317 12 Haziran 1315

Katalog 19: 1-Âh mevt sene 1302 2-Hâcî Efendi kerimesi 3-Havva Hanım Rûhuna Fâtîha

Katalog 20: 1-Hûve'l Hayy sene 1201 2-M.....li? oğlu 3-Muhammedin rûhuna 4-Fâtîha

Katalog 21: 1-Hûve'l-Bâkî sene 1314 2-Âh ile zâr kılarım gençliğime doymadım 3-Hasreta fani cihanda tul ömr sürmedim 4-Derdime derman aradım bir ilacın bulmadım 5-Takdir-i Mevlâ böyle imiş ta ezelden bilmedim 6-Koca Veli oğlu Ahmed'in 7-oğlu Mehmed rızaenlillah rûhuna 8-el-Fâtîha

Katalog 22: 1-Hûve'l-Hayy 2-Hâcî Mustafâ Asım Efendizade 3-Eyleyüp dâr-ı bekâya hicret 4-Bilumum ailesi ahababı 5-Oldular garka-i ye's ve mihnet 6-Yaşadı sade yigirmi bir yıl 7-Akıbet ayırdı nida-yı ... 8-Müddet-i ömrü ile tarihi 9-Gitti ... genç Süleyman Safvet 10- Rûhuna Fâtîha 11-Yevm-i Cuma sene 1327 21 Mart sene 1325

Katalog 23: 1-Âh el-mevt sene 1299 2-Ali'nin kerimesi 3-Fatma rûhuna

Katalog 24: 1-Sene 1300 2-Diloğlu 3-Ahmed oğlu 4-Ahmed rûhuna 5-Fâtîha

Katalog 25: 1-Hûve'l-Hayy sene 1291 2-Mustafâ oğlu 3-Ömer Hüseyin rûhuna 4-(toprak altında)

Katalog 26: 1-Âh mine'l-mevt sene 1321 2-Süleyman Ağa kerimesi 3-Koca Ahmed zevcesi 4-Rukiye Hanım rûhuna Fâtîha

Katalog 27: 1-Hûve'l-Bâkî sene 1305 2-Bu cihan bağında asla kimse ummasın vefa 3-Nev civan ömrüm yitirdim? görmedim hiçbir safa 4-Genç yaşında derde düştüm çare yok dermanıma 5-Eyledim rihlet cihandan mağfîret kulsun Hüda 6-Koca Veli Ağa'nın oğlu Ahmed Ağa'nın 7-Hasan Ali Ağa'nın rızaenlillah rûhuna 8-El-Fâtîha

Katalog 28: 1-Hûve'l-Hayy sene 1289 2-Koca Veli 3-Oğlu 4-Koca Ahmed 5-Rûhuna Fâtîha

Katalog 29: 1-Hûve'l-Bâkî sene 1292 Receb 2-Âh ile zâr kılarım gençliğime doymadım 3-Hasrete fânî cihanda tûl-i ömr sürmedim 4-Derdime derman aradım bir ilacım bulmadım 5-Takdir-i Hüdâ bu imiş tâ ezelden bilmedim 6-(Toprak altında) el-Hâc Halil Ağa kerimesi 7-(toprak altında)

Katalog 30: 1-Hûve'l-Hayy sene 1281 2-Kara Mehmet oğlu 3-(toprak altında)....rûhuna

Katalog 31: 1-Hûve'l-Hayy sene 1271 2-Mustafâ'nın kerimesi 3-Merhûme Hanîfe rûhuna 4-Fâtîha

Katalog 32: 1-Hûve'l-Bâkî sene 1261 2-(toprak altında).....kerimesi

Katalog 33: 1-Hûve'l-Hayy sene 1270 2-Dide oğlu merhûm 3-Mustafâ'nın 4-Rûhiçün 5-Fâtîha

Katalog 34: 1-Âh mine'l-mevt sene 1253 2-Kara Ahmed oğlu 3-Mehmed rûhuna 4-Fâtîha

Katalog 35: 1-Hûve'l-Mu'în sene 1254 2-Mürteza kızı merhûme 3-Ümmî rûhuna 4-Fâtîha

Katalog 36: 1-(Kırık) sene 1262? 2-el-Abdu'asî ve't-tevvâbu rabbun 'âfî 3-... bu dünya fânî 4-Kalilu servet kesîru ġâmî 5-Kalîlu ömür fî dâri dünya 6-Merciuna ila betü't-türâbî 7- Merhum Sıraç oğlu Halil Efendi 8-Ruhuna Fâtiha-i şerife

Katalog 37: 1-Hûve'l-Bâkî sene 1251 2-Okuya bir Fâtiha rahmeten lil-alemin 3- (Toprak altında)

Katalog 38: 1-Âh mine'l-mevt sene 1253 2-Kandırmadı şu fenânın 3-Lezzetine ihrakla iftirak Doğanalı⁵³ 4-Osman Efendi zevcesi merhum 5-(Toprak altında)

Katalog 39:1-Sene 1253 2-Doğanlı Osman Efendi 3-nin oğlu Mehmed rûhuna ...

Katalog 40:1-Hûve'l-Bâkî sene 1250 2-Kara İmam oğlu 3-Deveci Seyyid 4-Merhûm Ahmed 5-Rûhuna Fâtiha

Katalog 41: -(Üstü kırık ve kayıp) -Kızı Emine rûhuna Fâtiha

Katalog 42: 1-Hûve'l-Mu'in 2-Bu merkade her kim iderse dua 3-İde mahşerde şefâ'at Müctebâ 4-Koca Süleyman Ağa'nın 5-(Toprak altında)

Katalog 43: 1-Âh mine'l-mevt 2-Merhûme Hüseyin 3-(toprak altında) ehli Hanife 4- (toprak altında)

Katalog 44: 1-Âh mine'l-mevt 2-Hüseyin Ağa kızı 3-(toprak altında) rûhuna

Katalog 45: 1-Âh mine'l-mevt 2-Merhûme ve mağfûre 3-Süleyman Ağa'nın kızı 4-Gülsüm Kadın rûhuna 5-Fâtiha sene 1153

Katalog 46: 1-Âh mine'l-mevt 2-Okuya bir Fâtiha rahmeten lil-alemin 3-Durağı cennet ola fî makamı emin 4-Merhûm ve mağfûr Ali oğlu 5-Süleyman Ağa rûhuna Fâtiha 6-Sene 1191

Katalog 47: Toprak üzerinde görünebilen kısımlarda, taş üzerindeki yazı yüzeyle tamamen bir olmuştur, alt kısımlar ise toprak altındadır.

Katalog 48: 1-Hûvel-Hallâkü'l-Bâkî 2-Süleyman Ağa kızı 3-Merhûm ve mağfûr 4-Fatma Kadın 5-(Toprak altında)

Katalog 49: 1-Merhûm 2-ve mağfûr 3-Hüseyin Ağa 4-Rûhiçün 5-Fâtiha sene 1166

Katalog 50: 1-Merhûm 2-ve mağfûr 3-Cumaovalı? 4-Çolak el-Hacı 5-Hüseyin Ağa 6-Rûhiçün 7-El-Fâtiha 8-Sene 1162

Katalog 51: 1-Hûve'l-Bâkî sene 1253 2-Beni kıl mağfîret ya Rabb-i Yezdân /Bi-hakkı 'arş-ı a'zam nur-ı Kur'an 3-Geliüp kabrim ziyaret iden ihvân /İde rûhuma bir Fâtiha ihsan 4-Dokanalı? Koca İmam /Merhûm Mustafa Efendi 5-(Toprak altında)

Katalog 52: 1-İlâhi abdike'l-'âsî etâkê 2-Mukirran bi'z-zunûbi kad ra'âkê 3-Fe in tağfir fe ente ehlün lizâkê 4-Ve in tetrud ve men yerhamu sivâkê⁵⁴ 5-İsmim Ahmed Hatib ve İmam idim cem'a⁵⁵ 6-Ba'de son sonunda ecel

⁵³Doğanalı yazılmış ama 39 nolu aynı tarihli taşta Doğanlı yazılmıştır. Üstelik her iki taşta Osman Efendi adı ortaktır.

⁵⁴1-İlâhî günahkâr kulun sana geldi

2-Günahlarını itiraf ederek, senin (rahmetini) gözeterek (umarak)

3-Şayet bağışlarsan sen buna ehilsin (layıksın)

4-Eğer kovarsan senden başka kim merhamet eder

⁵⁵Cemaate, topluluğa.

yetiştirdi bana 7-Rûhuma eyle daima hayr ile dua bu fâ-8-niden ravza-i cennete rihletim? 9-İşrîn idi sene 1168 bin yüz altmış sekiz 10-(betona gömülü) yevm-i sebt oldu ahiren tamâm 11-(betona gömülü) ve'l-hamîs

Katalog 53: 1-Âh mine'l-mevt 2-Sarioğlu 3-Merhûm ve mağfûr 4-Halil rûhuna el-Fâtiha 5-Şaban sene 1202

Katalog 54: 1-Âh mine'l-mevt 2-Sarioğlu 3-Merhûm Mustafa rû-4-huna (toprak altında) sene 1202

Katalog 55: 1-Hûve'l-Hayyü'l-Bâkî sene 1253 2-Gurbet eyle de hasret ile bizde 3-Oyduk ... şehâdet 4-Îlâhî sen nusret eyle saadet 5-Ta kim ...(toprak altında)

Katalog 56: 1-Âh mine'l-mevt 2-Ziyâretten murâd olan du'âdır 3-Bugün bana ise yarın sanadır 4-..... merhum 5-(Toprak altında)

Katalog 57: 1-Hûve'l-Hayy sene 1274 2-Hüseyin Efendi 3-Mahdumu Monla Veli 4-(Toprak altında)

Katalog 58: 1-Âh mine'l-mevt sene 1254 2-Hasan oğlu 3-Merhûm ve mağfûr 4-Mehmetcik rûhuna 5-Fâtiha

Katalog 59: 1-Sene 1293 2-Tosunoğlu 3-Hüseyin'in 4-Rûhuna Fâtiha

Katalog 60: 1-Hûve'l-Hayy sene 1279 2-(Toprak altında)

Katalog 61: 1-Hûve'l-Bâkî sene 1262 2-Ah ile zâr kılarım tazeliğime doymadım 3-Çün ecel peymânesi dolmuş murâdım almadım 4-Hasreta fânî cihanda tul ömr sürmedim (Toprak altında)

Katalog 62: 1-Hûve'l-Hayy sene 1275 2-Tosun oğlu 3-Hasan kerimesi (Toprak altında)

Katalog 63: 1-Hûve'l-Hayy sene 1293 2-Îlâhî ravza-i cinân 3-Sagîr İbrahim 4-Oğlu Ahmed rûhuna 5-Fâtiha

Katalog 64: 1-Hûve'l-Hayy sene 1271 2-Îlahî ravza-i cinân 3-Eyle makamın emin 4-Dızmanoğlu 5-Ali oğlu Abdullah 6-Rûhuna Fâtiha

Katalog 65: 1-Hûve'l-Bâkî 12 Şevval sene 1285 2-Îlâhî ravza-i cinân 3-Eyle makamın heman 4-Hâcî Monla zevcesi merhûme 5-Emine Monla rûhiçün 6-Fâtiha

Katalog 66: 1-Hüda Bâkî Fâtiha 1339 2-Cumaovalı merhûm Hacı 3-Mustafa Asım Efendi 4-Refîkası ve Mustafa Şaban 5-Ağa kerimesi Şefîka Hanım 6-Rûhiçün Fâtiha 7- 26 (silik) 1337

Katalog 67: 1-Hûve'l-Mu'în 2-Îlâhî ravza-i cinân eyle makamın 3-Abdullah zevcesi (Alt kesimi kırık ve kayıp)

Katalog 68: 1-Bu merkade her kim iderse dua 2-İde mahşerde şefâat Mücteba (Kırık ve kayıp)

Katalog 69: Metin kısmı tamamen toprağa gömülüdür.

Katalog 70: 1-Allah Hakk'a 7 Safer Sene 1293 (Toprak altında)